

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE AİLE ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: AİLE TİPLERİ, AİLE İÇİ İLETİŞİM VE
TUTUMLAR**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Sinem KUZU KARADAĞ**

**Danışman
Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR**

MART 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Aile Üzerine Bir Araştırma: Aile Tipleri, Aile İçi İletişim ve Tutumlar” adlı “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımdan incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Sinem KUZU KARADAĞ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Aile Üzerine Bir Araştırma:
Aile Tipleri, Aile İçi İletişim ve Tutumlar

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 58 sayfalık kısmına ilişkin 25/03/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı % 5'tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 25/03/2025

Danışman: Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

Öğrenci: Sinem KUZU KARADAĞ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Aile Üzerine Bir Araştırma: Aile Tipleri, Aile İçi İletişim ve Tutumlar” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Sinem KUZU KARADAĞ

Danışman

Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR danışmanlığında **Sinem KUZU KARADAĞ** tarafından hazırlanan “Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Aile Üzerine Bir Araştırma: Aile Tipleri, Aile İçi İletişim ve Tutumlar” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

25/03/2025

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR** (İmza)
Üye : **Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ** (İmza)
Üye : **Doç. Dr. Servet TİKEN** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2025 tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2025

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Çocukların topluma uyumu konusunda ailenin rolü büyüktür. Her ailenin tutumu, aile tipi, iletişim durumu vb. özellikleri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Çocukların kendi ailelerinin dışındaki farklılıkları da tanınması, bilmesi gerekir. Bu süreçte çocuk kitaplarından faydalanmak, çocuğu farklılıklarla karşılaştırmak yönüyle önemli bir durumdur.

Bu çalışmada çocuk kitaplarında aile kavramının nasıl yansıtıldığı, çocuklara nasıl etki edeceği incelenmiştir.

Çalışmanın giriş kısmında; problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde literatürden de yararlanılarak aile ve aile tipleri, aile içi ilişkiler (çatışmalar) ve aile tutumları açıklanarak bilgi verilmiştir. Yöntem başlıklı ikinci bölümde de çalışma deseni, incelenen dokümanlar, verilerin toplanması ve analizi başlıklarına yer verilerek süreç aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmada kullanılan çocuk kitaplarından elde edilen veriler; aile tipleri, aile içi ilişkiler (çatışmalar), aile tutumları başlıkları altında gruplandırılmıştır.

Sonuç ve tartışma bölümünde de bulgulardan hareketle ulaşılan veriler, literatür çerçevesinde yorumlanarak ortaya konulmuştur. Ardından öneriler sıralanarak kaynakça ve ek listesi ile çalışma sonlandırılmıştır.

Sinem KUZU KARADAĞ, Erzincan, 2025

TEŞEKKÜR

Çalışmam süresince bana yol gösteren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR hocama müteşekkirim.

Tüm hayatımda aldığım bütün kararlarıma saygı gösteren ve bana destek olan anneme, babama ve ikizceme sonsuz teşekkürler.

Yüksek lisans sürecinde ders ve tez döneminde yanımda olup bana güvenen sevgili eşim Serdal KARADAĞ ve biricik kızım Beren KARADAĞ bu yolculukta benim gibi pek çok sıkıntıya ortak oldu. Emek ve sabırları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sinem KUZU KARADAĞ

ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE AİLE ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AİLE TİPLERİ, AİLE İÇİ İLETİŞİM VE TUTUMLAR

Sinem KUZU KARADAĞ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Mart 2025

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

ÖZET

Toplumun en minimal kurumu ailedir. Aile, kişinin sosyalleşmesi için oldukça önemli bir yapıdır. Tüm ailelerin farklı iletişim biçimleri, tavırları ve yapıları bulunsada çocukların değişik aile yapıları ile tanıştırılmasıyla ilgili olarak çocuklara hitap eden nitelikli kitapların bulunduğu da bilinmektedir. Çalışmamızın amacı, ailenin çocuk edebiyatı yapıtlarına nasıl yansıdığını incelemektir. Bu amaca olarak değişik yazarların 22 adet çocuk kitabı, aile kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışma için seçilmiş olan kitaplar; aile kavramı ile alakalı olarak aile çeşitleri, aile içi ilişkiler ve anne baba tutumlarına göre analiz edilmiştir. Seçilmiş yapıtlar, doküman incelemesiyle içerik analizine tabi tutulmuştur. İncelenmiş olan kitapların sosyal sistemdeki değişmelere paralel olarak aile çeşitlerinin pek çoğunu barındırdığı saptanmıştır. İncelenmiş olan eserlerde aile içi çatışmalar ve ailelerin tutumlarının da pek çok örneği aktarılmıştır. En çok sözü edilen aile tutumları demokratik/destekleyici tutumla ilgisiz tutumdur, bunları takiben otoriter tutum da yer almaktadır. Demokratik/destekleyici tutum sergileyen anne babaların çocuklar ile iletişimlerinin daha pozitif olduğu, otoriter tutum sergileyen anne babaların çocuklarınsa ilişkilerde çatışmalar deneyimlediği, mutsuz ve içe kapanık olduğu ulaşılan bulgular arasındadır. Yazarlar, çocuk kitabı okuyucularına toplumdaki aile tiplerini, tutumlarını ve aile içi ilişkileri kitaplar üzerinden aktarmıştır. Ailenin toplumdaki yerinden dolayı çocuk duyarlığını yansıtan daha çok eser kaleme alınmasının çocuk edebiyatına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Toplumsallaşma.

A STUDY ON FAMILY IN CHILDREN'S LITERATURE WORKS: FAMILY TYPES, INTRA-FAMILY COMMUNICATION AND ATTITUDES

Sinem KUZU KARADAĞ

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, March 2025

Supervisor: Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

ABSTRACT

The most minimal institution of society is the family. The family is a very important structure for the socialization of the individual. Although all families have different communication styles, attitudes and structures, it is also known that there are quality books that appeal to children regarding the introduction of children to different family structures. The aim of our study is to examine how the family is reflected in children's literature works. For this purpose, 22 children's books by different authors were examined within the framework of the concept of family. The books selected for the study were analyzed according to the types of family, intra-family relations and parental attitudes in relation to the concept of family. The selected works were subjected to content analysis through document review. It was determined that the examined books included many types of family in parallel with the changes in the social system. Many examples of family conflicts and family attitudes were also conveyed in the examined works. The most frequently mentioned family attitudes are the democratic/supportive attitude and the unrelated attitude, followed by the authoritarian attitude. Among the findings, it has been found that parents who have a democratic/supportive attitude have more positive communication with their children, while children whose parents have an authoritarian attitude experience conflicts in relationships and become unhappy and withdrawn. Authors have conveyed to children's book readers the types of families in society, their attitudes and family relationships through books. It is thought that writing more works that reflect children's sensitivity due to the place of the family in society will contribute to children's literature.

Keywords: Family, Children's literature, Children's books, Socialization.

İÇİNDEKİLER

ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE AİLE ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AİLE TİPLERİ, AİLE İÇİ İLETİŞİM VE TUTUMLAR

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	8
1.2. Türk Toplumunda Aile/Ailenin Değişimi	10
1.3. Aile ve Aile Tipleri.....	12
1.3.1. Geniş Aile	12
1.3.2. Çekirdek Aile.....	12
1.3.3. Geçiş Ailesi.....	13
1.3.4. Parçalanmış Aile	13
1.4. Aile İçi İlişkiler (Çatışmalar).....	13

1.4.1. Anne-Baba, Çocuk Arasındaki Çatışma	13
1.4.2. Anne-Baba Arasındaki Çatışma	14
1.4.3. Kardeşler Arasındaki Çatışma	14
1.4.4. Ailedeki Diğer Bireylerle Olan Çatışma.....	14
1.5. Aile Tutumları	14
1.5.1. Demokratik (Destekleyici) Tutum.....	14
1.5.2. Otoriter (Baskıcı) Tutum	15
1.5.3. Koruyucu (Kollayıcı) Tutum	15
1.5.4. Hoşgörölü (Gevşek) Tutum	15
1.5.5. İlgisiz Tutum.....	16
1.5.6. Tutarsız (Dengesiz) Tutum	16

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni	17
2.2. İncelenen Dokümanlar.....	17
2.3. Verilerin Toplanması/Süreç.....	19
2.4. Verilerin Analizi	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA

3.1. Aile Tipleri	21
3.2. Aile İçi İlişkiler (Çatışmalar).....	31
3.3. Aile Tutumları	43
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	54
KAYNAKÇA.....	58
ÖZ GEÇMİŞ	63

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AG	: Annemin Gölgesi
BK	: Balıkçının Kızı
BÇK	: Ballı Çörek Kafeteryası
BA	: Bebek Annem
ÇPÇ	: Çizgili Pijamalı Çocuk
DBKA	: Dedem Bir Kiraz Ağacı
D	: Delifışek
DSK	: Domates Saçlı Kız
F	: Fil
GYİ	: Göğü Yere İndirelim
HAB	: Hadi Ama Baba!
İVK	: İyiler ve Kötüler
KS	: Kaledibi Sokağı
KO	: Karne Oyunu
KBÇ	: Kızım, Ben Çocukken...
KKÇ	: Kirazlı Köşkün Çocukları
M	: Matilda
SA	: Sol Ayağım
TÇ	: Türkü Çocuk
YK	: Yankılı Kayalar
Y	: Yasemen
ZK	: Zıkkımın Kökü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Çalışmada İncelenen Çocuk Kitaplarına İlişkin Bilgiler.....	18
Tablo 3.1: Aile Tiplerinin İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı.....	21
Tablo 3.2: Aile İçi Çatışmaların İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı.....	31
Tablo 3.3: Anne-Baba Tutumlarının İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı.....	43

GİRİŞ

Aile kurumu, toplumun en küçük birimidir. Çocuk, doğumundan hemen sonra ailesine ihtiyaç duyar. Çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevgi gibi tüm ihtiyaçları ailesi tarafından giderilir. Ailenin, çocuğun ihtiyaçlarını giderme görevi dışında başka işlevleri de bulunmaktadır. Aile, çocuğun eğitim sürecinin ilk olarak başladığı yerdir. Çocuk, okul öncesi döneme başlamadan ailesinden birçok şey öğrenir. Bu bağlamda aile, çocuğun okulu görevini de üstlenmektedir. Ailenin çocukları eğitime sürecinde kitapların da önemli katkısı bulunmaktadır.

Kitaplar, çocukların eğitiminde büyük öneme sahip destekleyici araçlardır. Çocuğa bilgi vermekten daha fazlasını yapan kitaplar, çocukların yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Yaşamı şekillendirme sürecinde önemli katkıları olan kitaplarla çocukların erken dönemlerde tanıştırılması gerekir. Çocukların kitaplar ile tanışması edebiyat ile de tanışması demektir. Süreç içerisinde çocuk edebiyatı kavramı literatüre dâhil olmuştur.

20. asrın başında literatüre dâhil olan çocuk edebiyatı terimi, çocukları hedef kitle şeklinde ele alan bir hassasiyetin anlatma şekli olmuştur (Arıcı, 2016). Oğuzkan (2000) çocuk edebiyatını, çocukların duygularına, düşüncelerine, hayallerine seslenen sözlü ve yazılı bütün yapıtlar olarak görmüştür. Şirin (2000) çocuk edebiyatını, tüm yaşlardan okurların ilgisini çeken, herkes tarafından okunan bir tür içerisinde değerlendirmiştir.

Sever (2013), çocuk edebiyatı yapıtlarının öncelikli olarak edebiyat eseri olduğunu vurgulayarak onların farklı kılan özelliklerinin onlara uygun bir dilsel kurguyla ifade edilmesi gerektiğine dikkat çeker.

Dilidüzgün (1996), çocuk kitaplarında çocuk gerçekliğinin incelenerek çocuğun dünyasına benzer bir dünya oluşturulması gerektiğini ifade eder. Çocuk edebiyatı eserleri; çocukların dünyalarında ayrı yere sahip, onların hayal ve duygu dünyalarını geliştiren, onlara yönelik nitelikli eserlerden seçilmiş olmalıdır. Bu durum kitapların severek okunması için önemli bir adım olacaktır.

Çocuk edebiyatı; toplumun hedeflerini, korkularını, beklentilerini ve taleplerini ileterek bir tür eğitim ve sosyalleşme sağlar (Landt 2006; Louie 2006). Bu bağlamda

değişik aile yapılarının öğretilmesi konusunda çocuklara seslenen kitapların fonksiyonelliği önem kazanmıştır. Shavit (1996, akt. Athar, 2019), çocuk edebiyatını eğitim sistemi için bir toplumsallaştırma aracı olarak görür. Soriano (1977, akt. Göksel, 2019), çocuk kitabını belli bir toplumdaki bir yetişkinle kendi toplumundaki yetişkin bireylerin bilgilerinden ve tecrübelerinden, duygusal olgunluktan mahrum bir çocuk arasında ilişkiler kuran bildiri, tarihi iletişim şekli olarak ifade etmiştir. Bu tür, çocuk gelişimi ve eğitimi açısından önemli bir yere sahiptir.

Alan yazın incelendiği vakit çocuk edebiyatı ürünlerinde aile kavramı ile alakalı pek çok bilimsel araştırmaya yer verilmiştir. Karakuş Aktan'ın (2023) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi çocuk kitapları, aile bağlamında incelenmiştir. Boşanmış ebeveyn sayısının artması evlat edinme, koruyucu aile kavramlarını ortaya çıkarmaktadır. Aileye yeni bir bireyin (kardeşin) katılması incelenen eserlere konu olmuş, bu konu da çocuk duyarlılığının artmasına katkı sağlaması yönünden önemlidir. Yılmaz Dursun (2022), araştırmasında Sevim Ak ve Üzeyir Gündüz'ün yapıtlarından hareketle çocuk edebiyatında aile kavramını; aile tipi, aile tutumu, aile içi ilişkiler, sosyal ve ekonomik öğeler ve ailenin fonksiyonları olarak 5 ana başlıkta incelemek suretiyle karşılaştırmıştır. Sevim Ak'ın yapıtlarında negatif aile ilişkilerinin daha çok olduğu, geleneksel ailenin fazlaca bulunmadığı, ailenin daha çok eğitim fonksiyonunun yer aldığı belirtilmiştir. Üzeyir Gündüz'ün yapıtlarında da geleneksel aileyle ilgili unsurlara sıkça yer verilmiş, ailenin dinsel işlevi öne çıkmıştır. Şahin, Çelik, Karadağ, Yeşilkır vd. nin (2022) çalışmasında 3-6 yaş grubuna ait resimli çocuk kitapları incelenerek aile olgusuna yer veren 42 kitap örneklem olarak seçilmiştir. Yapılan araştırmada anne ve babanın belli rollerle temsil edildiği ve günümüzdeki aile ilişkileriyle tutarlılık gösterdiği belirtilmiştir. İncelenen eserlerde çekirdek ailenin geniş aileye nazaran daha çok sergilendiği ifade edilmiştir. Aydın'a (2021) ait çalışmada ise Loisa May Alcott'un "Küçük Kadınlar" adlı eseri aile olgusu temelinde incelenmiştir. Yazar; aile kavramını sevgi, saygı, fedakârlık, yardımlaşma, sorumluluk, sadakat, iyilikseverlik gibi değerleri kullanarak vurgulamaya çalışmaktadır. Dönemin aile yapısı hakkında da bilgiler veren yazar, anne ve kadın rolünün değerli olduğunu ifade etmektedir. Namazcı'nın (2020) çalışmasında üç nesilde çocuklara seslenen yapıtlar, ailenin işleme şekli açısından incelenmiştir. Üç dönem karşılaştırıldığında en çok parçalanmış ailelerin bulunduğu, 1970'ten önceki dönemde ebeveynlerin çocuklarına

koruyucu/kollayıcı bir tutum ile yaklaşırken 2000'lerde ve ardından anne baba tutumlarının demokratik/destekleyici olarak değiştiği ifade edilmiştir. 1970'ten önce ve 2000 senesine dek kaleme alınan yapıtlarda çocukların anne babalarıyla çatışma deneyimlemediği belirtilirken 2000'den sonraki süreçte çocuk ile ebeveynleri arasındaki çatışmaların arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Göksel'in (2019) çalışmasında ise çocuk kitaplarında nine ve dede karakterlerinin sunuluş biçimleri incelenerek ebeveyn torun ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. İncelenen 15 çocuk kitabında sunuluş biçimlerinin çocuğa uygun bir nicelikte ve özellikte olmadığı ifade edilmiştir. Bunlara ilaveten Güzelyurt ve Özkan'a (2018) ait araştırmada değişen çağ ve şartlarla beraber ailenin devamlı olarak değişmesi ve çocuğun içerisinde yer aldığı söz konusu değişmelerin birçoğunun çocuklar için olumsuzluk oluşturması üzerinde durulmuştur. 1993-2018 seneleri aile içinde deneyimlenen değişimleri yansıtmış olan 40 adet resimli çocuk kitabı incelenmek suretiyle, kitaplarda çocuklara verilen bilgilerle alt iletilerin literatüre uygunluğu araştırılmış, pozitif ve negatif nitelikleri saptanmıştır. Farklı bir araştırmada da Kaya ve Erkmen'in (2017) Aytül Akal'ın aile içi çatışmalara yer verdiği çocuk kitaplarını incelediği görülmektedir. Yapıtlarda nesil çatışmalarından çok kişiler arasındaki çatışmaların öne çıktığı ve kişinin kendisi ile yaşadığı çatışmalara da değinildiği ifade edilmiştir. Arslan (2016), yaptığı çalışmada Nur İçöz'ün çocuklar için yazdığı eserleri inceleyerek çocuk eğitiminde ailenin önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir. Çalışmanın aile ile ilgili bölümünde İçöz'ün eserlerinde ebeveyn ilişkileri, ebeveynlerin çocuk eğitime verdiği önem ve çocuğa karşı tutumları incelenmiştir. İçöz'ün kitaplarından olumlu ve olumsuz iletişim örnekleri veren Arslan, olumsuz durumların nasıl sonuçlar doğuracağını ortaya koymaktadır. Aktaş (2016) ise yaptığı çalışmada seçilen 10 çocuk ve gençlik edebiyatı eseri üzerinden çocuk ve ebeveyn tiplerini incelemeyi amaçlamıştır. Eserlerdeki çocuk kahramanların benzer özelliklere sahip olduğu, ebeveyn tiplerinin geleneksel özelliklerinin ağır bastığı ifade edilmiştir. Okuyan, Gedikoğlu, Karagül (2012) tarafından yapılan çalışmada çağdaş çocuk edebiyatı içinde yer alan toplam 15 kitap aile kavramı temelinde incelenmiştir. Araştırmada değişen topluma paralel olarak birçok aile yapısı yansıtılmış ve farklı deneyimler kazanılmasına olanak sağlanmıştır. Yapılan başka bir çalışmada Koşkunlu, (2008) Muzaffer İzgü'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" serisinde aileyi incelemiş, vermiş olduğu mesajları ve bunların çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini

ortaya koymuştur. İşyar; (2007) ise 1970-2005 yılları arasında ülkemizde yazılan çocuk romanlarını ele alarak ailenin işlevleri, aile üyeleri arasındaki iletişim ve aile sorunlarını incelemiştir. Ailenin toplumsal devamlılık ve ekonomik kalkınma için önemli olduğu belirtilmiştir. İncelenen eserlerde sorunlu ailelerin mutlu ailelerden daha çok olduğu bunda da sosyo-ekonomik sorunların çözülmemiş olduğu ifade edilmektedir. Sonuç olarak dönemin toplumsal yapısıyla romanlara yansıyan aile yapısı uyumlu tespit edilmiştir. Literatürde bu konuyla ilgili araştırmaların daha çok aile ilişkileri, tutumları ve aile içi çatışmalara yer verdiği belirtilmektedir. Ayrıca ailenin zamanla değişmesi, sosyal ve ekonomik durumu, fonksiyonları, yapıtlardaki verdiği iletiler gibi konularda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Problem Durumu

Çocuk, dünyaya gelmesinin ardından belli bir yaşa dek fizyolojik ve ruhsal anlamda daima başka insanlara gereksinim hisseder. Söz konusu gereksinimleri de yanındaki ailesi giderir. Çocuk, ilk toplumsal deneyimlerini ailesinde kendisinden büyük olan insanları gözlemlemek suretiyle edinir. Bu çerçevede aile, çocuğun gereksinimlerinin karşılandığı bir kurumdur ve çocuk, ilk eğitimlerini burada alır. Yapıcı (2010) çocuklar için, eğitimin en iyi biçimde yapılacağı yerin aile olduğunu ifade ederek bireylerin değerlerini sonraki kuşaklara aileleri aracılığıyla aktardığını belirtir.

Bütün aileler; belli kuralları çocuklara aktararak kuşaktan kuşağa devamlılık sağlar. Ailenin bir başka katkısı da çocukların sosyalleşmesine yardım etmeleridir. Bireyler, toplumda belli bir pozisyona ve rollere sahip olmalarına karşılık hakiki kişiliklerini ancak diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurmak suretiyle oluşturur. Bireylere söz konusu ortam, en etkili biçimde ailelerince sağlanır (Acar, 1990).

Sosyalleşme, bireyin toplumla çevreye adaptasyon sürecidir. Bu süreçte birey, öteki insanlar ile etkileşime girerek kendine has sosyal davranışlar ve deneyimler geliştirir (Uluğtekin, 1991). Çocuklar önce aile içinde birey olarak bulunurlar, ardından aile ve çevrenin etkisi ile sosyalleşmeye başlarlar. Aileler, çocukların ilk toplumsallaşma araçları olma işlevini görmektedir (Sillars, 1995, akt. Qin Zhang, 2007). Aile kurumu; çocuğun toplumsallaşması ve çocuğa sevgi desteğinin sunulması için

önceliklidir. Bunun için ailevi ilişkiler, birçok bireyin yaşamında önemli olmuştur (Koerner ve Schrod, 2014, akt. Horstman vd, 2018).

Toplumsallaşma süreci, ailede büyük oranda iletişimle gerçekleşmektedir. Çocuğun olumlu benlik algısı geliştirmesi ebeveynler ve çocuklar arasındaki sağlıklı bir iletişim ile mümkün olmaktadır (Üçok, 2014).

Bireyin sosyalleşmesinde ailenin önemi çok fazla olmakla beraber ailelerin nitelikleri, yapıları, iletişim kurma biçimleri ve tavırları farklı olabilmektedir. Tüm çocukların toplum içindeki farklılıklar ile tanışması önemli bir husustur. Süreç, çocuğun toplumsal öğrenmeleri ile gerçekleşebilir, kimi zaman kitaplar ile de olanaklıdır. Çocuklar; kitaplarda çok farklı aile, perspektif ve tutumla karşılaşmaktadır ve toplumsal durumlara bu sayede yadırgamadan yaklaşmaktadır.

Çocuk yazını; anne-baba ve çocuk, kardeşlerle yaşıt gruplar arasındaki ilişkiyi öğreten harika bir materyaldir (Steagmaier, 1974). Bunun için çocuk edebiyatı yapıtlarında kişilerin tasvir edilme biçimi, özellikleri, gerçekçiliği gibi özellikler okuyucular için oldukça önemlidir. Bu çerçevede değişik aile yapılarıyla özelliklerinin öğretilmesi noktasında çocuk kitaplarına başvurulmaktadır.

Bu araştırmanın problem cümlesini “Çocuk edebiyatı eserlerinde aile kavramı nasıl yansıtılmıştır?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çocuklara yönelik kitaplarda aile ve ailenin çocuklara nasıl aktarıldığı, üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu çalışmada analiz edilen unsurların, ileride söz konusu öğeler merkeze alınmak suretiyle yazılacak çocuk kitaplarına katkı sağlayacağı beklenilmektedir. Araştırmanın amacı ortaokul düzeyindeki çocuk kitaplarında aile kavramının nasıl yansıtıldığını ve çocuklara nasıl etki edeceğini tespit edip incelemektir. Çalışmada bu temel amaç çerçevesinde saptanan şu alt problemlere de yanıt bulunmaya çalışılmıştır:

- Çocuklara yönelik kitaplarda hangi aile tiplerine yer verilmiştir?
- Çocuk kitaplarında ailelerin çocuklarına karşı tutumları nasıldır?
- Çocuk kitaplarında aile içi iletişim nasıl yansıtılmaktadır?

Araştırmanın Önemi

Alver (2005) çocukların, yaşamı edebiyatla keşfettiğini belirtmiştir. Karakterler vasıtasıyla yaşama bakışında değişimler olan çocuk, kahramanlar ile özdeşleşmek suretiyle onların özelliklerini keşfeder. Yazarın meydana getirdiği dünyanın, çocukların dünyası olduğu söylenebilir. Bununla birlikte çocuklar, farklı hayatlara tanık olarak toplum ile insanları anlayabilir (Zivtci, 2007). Sever'e (2013) göre karakterin hayata bağlı olması, karşı karşıya kaldığı problemleri çözme konusundaki kararlılığı, amaca ulaşmak için takip ettiği metotların niteliğiyle bunların sözlere ve davranışlara yansıtılması çocukları kitaptaki karakterler gibi davranmaya itmektedir. Yakar ve Yılmaz da (2019) çocukların kitaplardaki karakterleri düşünce ve tavırlarıyla örnek alarak benimsediklerini, onlara benzer özellikler gösterdiklerini ifade etmişlerdir.

Çocuk yazını; anne-baba ile çocuk, kardeşlerle yaşlılar arasındaki iletişimlere öğretmek üzere harika bir materyaldir (Steagmaier, 1974). Bunun için çocuk kitaplarında kahramanların tasvir edilme biçimi, nitelikleri, gerçekçiliği gibi özellikler okuyucular için oldukça önemlidir.

Tüm dönemlerde önemli olan aile müessesesi, sosyal değişimler ile birlikte günümüzde daha da önemli olmuştur. Sosyal sürekliliğin sağlanması, değerlerin bireylere aktarılması, çocuk eğitiminde kullanılması gibi işlevleri ailenin tüm dönemlerde ön planda olmasını gerekli kılmaktadır. Ailenin çocukların yaşamında önemli oluşu, çocuklara yönelik kitaplarda da ailenin önemini arttırmaktadır. Çocukların okumuş oldukları kitaplardaki aileyle alakalı nitelikler (aile çeşitleri, aile içi iletişim, ailenin tutumu) bu çerçevede önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu çalışmada analiz edilen kavramların, ileride söz konusu kavramlar merkeze alınarak yazılacak çocuk kitaplarına katkı sunacağı, aileyle alakalı daha uygun çocuk kitaplarının yazılacağı beklenmektedir.

Araştırma ile çocuk kitaplarında aile kavramının nasıl yansıtıldığı, nasıl ele alındığı incelenmektedir. Bu araştırmanın çocuk edebiyatında aile konusuyla ilgili yapılmış diğer çalışmalara tamamlayıcı nitelikte olacağı, sonrasında yapılacak çalışmalara emsal olacağı beklenilmektedir. Ayrıca ailenin her dönemde önemli oluşu çocuk kitaplarında da ailenin vurgulanması gerektiğini zorunlu kılmakta, aile ve aile

ilişkileriyle ilgili çocuk edebiyatı ürünlerinin artması hususunda çocuk edebiyatı yazarları ve yayınevlerinin katkı sunması beklenmektedir.

Araştırmanın Sınırlandırılması

Çalışma; ortaokul düzeyine uygun, farklı yazarlara ait öykü ve roman türündeki yirmi iki çocuk kitabının aile kavramı odağında incelenmesi ile sınırlı tutulmuştur. İncelenecek eserlerin güncel olmasına dikkat edilmiştir.

Tanımlar

Aile: Evlilikle kan bağıyla oluşan eşlerin, çocuklarla kardeşlerin teşkil ettiği en küçük toplumsal birlik (TDK Türkçe Sözlük, 2009).

Aile; tarihte insanların çoğaldığı, doğan kişinin topluma hazırlanma ve kazandırılma prosesinin ilk ve en etkili biçimde gerçekleştiği, ebeveyn ve çocuklar arasında saygının ve sevginin egemen olduğu, ilişkilerin en iyi biçimde yansıtıldığı, ekonomik etkinliklerin de belli ölçüde yer aldığı sosyal bir kurum olmuştur (Ozankaya, 1979).

Çocuk Edebiyatı: Çocukların edebiyat zevklerini karşılayan, dil gelişimlerine yardımcı olan çocuklara göre oluşturulmuş, çocuklar için edebiyattır (Dursunoğlu, 2007).

İletişim: Davranışta değişim oluşturmak amacıyla bireylerin bilgi, duygu, düşünce, tutum ve becerilerini farklı yöntemlerle başka birine iletme, aktarma sürecidir (Özgüven, 2001).

Tutum: Kişinin ruhsal anlamda bir olayla, durumla, nesneyle ilgili davranışlarına ve hislerine yön vererek ondan yana olma veya ona karşı olma halidir. (Semerci ve Semerci, 2004).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatını doğru bir şekilde kavrayabilmek için öncelikle “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarını iyi tanımlamak doğru olacaktır.

Çocuk ve edebiyat kavramlarının çok defa tanımları yapılmış olup TDK Güncel Türkçe Sözlük (2009)’e göre çocuk; bebeklikten reşit oluncaya kadar olan süreçte yer alan kız veya oğlan evlat anlamına gelmektedir. Demirel vd. (2011) çocuk kavramını “kendine has niteliklere sahip; his, fikir ve zekâyla doğan, gelişim dönemlerinde fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak farklı özellikler yansıtan, zengin bir yaratıcılık ve kabiliyete sahip olan insan yavrusu” olarak tanımlamaktadır.

Edebiyat kelimesi ise Arapça “edep” kelimesinden türetilmiş olup bireylerin duygu ve hayal dünyalarını sözlü ya da yazılı bir biçimde dışı vurarak aktardıkları bir sanat dalıdır. TDK Güncel Türkçe Sözlük (2009)’te edebiyat kavramı; duygu, düşünce, hayal ve olguların dil vasıtası aracılığıyla söz ya da yazı ile aktarılması olarak ifade edilmektedir.

Sever (2019), edebiyatın insan hakikatleri ve hayatı açıklamaya çalışan sanatkar sezgileriyle oluşturulmuş öznel bir hakikat sunduğunu belirtmektedir.

Çocuk ve edebiyat kavramları geçmiş yıllarda kullanılmasına rağmen “çocuk edebiyatı” kavramı XX. yüzyıldan itibaren ifade edilmeye başlanmıştır. Şirin (2000)’e göre çocuk edebiyatı her yaşta okura hitap ederek dikkat çeken; dil, şekil ve ifade etme yönüyle edebiyatın içinde yepyeni bir tür olarak aktarılmaktadır.

Oğuzkan (2000) ise çocukluk döneminde yer alan bireylerin duygu, fikir ve hayal dünyasına seslenen bütün eserleri çocuk edebiyatı olarak tanımlamaktadır.

Çocuk edebiyatı, çocuk ve çocuk gerçekliğine uygun olmalıdır. Aksi halde yetişkin edebiyatından ayırt edilir yönü olmayacaktır. Çocukların hayal güçlerini geliştiren, dil gelişimine yardımcı, estetik duyguları destekleyen bir sanat olması önem arz etmektedir.

Edebiyat, dil ile ifade edilen bir sanat olduğundan okuyanları başka insanların yaşantılarına ortak eder. “Edebi metinler bize insan ve insan hayatını farklı şekilde aktarmayı amaçlayarak deneyim zenginlikleri sunar” (Adalı, 1990). Çocuk edebiyatı da çocuklara farklı deneyimler sunmakta, hayatın içindeki sorunları ve olayları çocukların gözünden aktararak onlara yol göstermektedir.

Çocuk edebiyatı toplumumuz açısından önemli bir kavram olarak görülmekte; çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında, sosyalleşmesinde, çocuğa kültürel öğelerin ve geleneklerin aktarılması sürecinde önemli fonksiyonlara sahiptir.

Çocuk edebiyatı alanında üzerinde durulması gereken bir konu da çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitapları biçimsel ve içerik olarak çocuğa uygun olmalıdır. Görsel seçimi, kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, yazı stili ve boyutu çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken önemli hususlardandır. Eserlerdeki konu seçimi çocuğa uygun bir şekilde ele alınmalı, belli bir yaş grubuna hitap ediyorsa uygun bir şekilde kurgulanmalıdır.

Yalçın ve Aytaş (2016), çocuk kitaplarında içerik olarak bulunması gereken nitelikleri şu şekilde ifade etmektedir:

- Mesajı veren kişinin hedef kitlenin duygu ve düşüncelerini düşünerek mesajı tam ve doğru olarak aktarması gerekir.
- Çocuk kitaplarının konuları gerçeğe uygun olmalıdır.
- Çocuğun ilgi ve beğenileri temel alınarak işlenecek konular, bu tespit etrafında ele alınmalıdır.
- Çocuk kitaplarında konuların işlenişinde onların güvenlerini çoğaltan, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayan, çocuklarda insan ve doğa sevgisi gibi değerleri artıracak görüşlere yer verilmelidir.
- Çocuk kitaplarında topluma dair değerlere yer verilmelidir.
- Eserlerde gereğinden fazla karakter bulunmamalı, karakterler bir ana kahraman çevresinde açık bir şekilde aktarılmalıdır.

- Karakterler ve olaylar arasındaki geçişler yetişkin yazınında olduğu gibi hızlı geçişler şeklinde olmamalıdır.
- Çocuk kitaplarında anlatımda yalınlığa dikkat edilmeli; sıradan ve gereksiz sözcükler yer almamalı, duruluk, sürükleyicilik, açıklık gibi anlatım ilkelerine dikkat edilmelidir.

Çocuk kitapları, toplumla ilgili kültürel öğeleri, gelenek ve görenekleri, inanışları, beğenileri, değerleri vb. aktarmada önemli bir işleve sahiptir. Kitaplardaki anlatılanlardan hareketle olayları anlamaya çalışan çocuk, karakterlerin de desteğiyle hayatı öğrenmeye başlar.

Sever (2013), çocukların hayatları boyunca öğreneceklerinin yapılandırıldığı 0-6 yaş ve 6-12 yaş ve üzeri dönemlerde çocuklara hitap eden yapıtların aile ve çevresinin haricinde de taklit edebilecekleri kişiler yaratacağı ve bunların toplumsallaşma sürecine önemli katkıları olacağını belirtmektedir.

1.2. Türk Toplumunda Aile/Ailenin Değişimi

Kurt (2012)'a göre aile, akrabalık ilişkileri olan kişilerin oluşturduğu ve kişilerin çeşitli (toplumsal, ekonomik, ruhsal) gereksinimlerinin karşılandığı, toplumsal katılımlarının gerçekleştiği sosyal bir yapıdır.

Aile konusuyla ilgili yapılan çalışmalar; ailenin insanlık tarihi boyunca hep var olduğunu, değişik biçimlerinin bulunduğunu ispatlar niteliktedir. (Çağatay, 1990)

Aile, toplulukların temelini oluşturan bir yapıdır. Türkler geçmişten günümüze kadar aileye büyük önem vermiş, aile yapısının devamlılığını sağlamaya çalışmışlardır. Bunun kanıtı olarak da başka topluluklarda olmayan akrabalık bildiren kelimelerin karşımıza çıkmasını gösterebiliriz. (Kafesoğlu, 1997) Emiroğlu (2012), çalışmasında yapılan tasnifler sonucu Türkçe Sözlük'te yüz elliye yakın akrabalık adının bulunduğunu ifade etmektedir.

İslamiyet öncesi Türk ailesinin niteliklerine bakıldığında; ailede gücü ve otoriteyi elinde bulunduran kişinin baba olduğu ve babanın aile içindeki koruyuculuk rolünü belirleyen bir karaktere sahip olduğu dikkat çekmektedir (Eröz, 1991). Bu yönüyle ataerkil aile tipinin varlığından söz edilebilir.

Yetki ve otoritenin kadında ya da erkekte oluşuyla aile, anaerkil ve ataerkil olarak iki gruba ayrılmaktadır. Ailedeki güç ve yetki kadında toplanıyorsa anaerkil aile; erkekte toplanıyorsa ataerkil aile türlerinden bahsedilmektedir. Kadının zamanla ülke

istihdamında ve üretimde söz sahibi olması, bu süreçte ataerkil aile yapısının etkisinin azalmasına yol açmıştır.

Türk toplumunda aileye ve aile büyüklerine büyük önem verilmektedir. Aile ilişkileri karşılıklı sevgi ve saygı ilişkilerine dayandırılarak devam ettirilmektedir. Osmanlı aile yapısında yetişkin, anne baba ve çocuklar birlikte yaşamış ve bu durumdan şikâyet etmemişlerdir. Osmanlı toplumu; yaşları ilerlemiş olanlara saygı içinde olurken mazisine, çocuklara bağlılık gösterirken istikbaline sahip çıkmıştır (Bahadıroğlu, 2017).

Geleneksel toplumlarda üç jenerasyonun bir arada olduğu geniş aileler söz konusudur. Dede ve nine gibi karakterlerin çocuklarla aynı ortamı paylaştığı bu aile tipinde geleneksellik ağır bassa da çocuğun yetişmesi sürecine bu karakterlerin olumlu katkıları bulunmaktadır. Çekirdek aile tipinde çocuklarına yeterince ilgiyi gösteremeyen anne babalar, nine ve dede karakterleriyle bu açığı kapatarak gerekli bilgi ve deneyim konusunda destek almaktadır.

Çocuklar ya da torunlar umut ve istikbali, yetişkinler gücü ve yaşanan anı, yaşlılar maziyi ve bilgeliği ifade etmektedir (Altan & Tarhan, 2018).

Her toplumda olduğu gibi ülkemizde de sanayileşme ve şehirleşmeye paralel olarak toplumsal yapıda birçok değişiklik meydana gelmiştir. Kongar (2011)'a göre bu değişiklikler aile yapısını ve aile içerisindeki fertlerin vaziyetlerini etkilemektedir.

Bu değişikliklerden aile fazlasıyla etkilenmiş, kırsal bölgelerdeki geniş aileler zamanla yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Nüfusta dalgalanmaların yaşanması, kadının iş hayatına girmesi ve bazı yasal haklar edinmesi, eğitimde iyileşmelerin yaşanması, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göçlerin gerçekleşmesi ailenin yapısında önemli değişimlere yol açmıştır.

Kırsal alanlardan kentlere göçün sonucu olarak gecekondü ailesi tipi de ortaya çıkmıştır. Gecekondü aile tipi; kırsal alanlarda yaşanan ekonomik, sosyal, sağlık, eğitim vb. alanlarda yaşanan sorunlardan dolayı büyük şehirlere göçün sonucu olarak ortaya çıkmış kenar mahallelerde yaşayan aile tipidir. Gecekondü aile tipi, kentsel ve kırsal aile tipi arasında kalan özellikler göstermektedir. Ailedeki bireylerin yetersiz şart ve koşullarda yaşamak zorunda kalması; aile üyelerinin sosyal, ekonomik, psikolojik vb. gibi alanlarda sorunlarla karşılaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Toplum ve aile yapısındaki bu değişiklikler, edebiyata da konu olmuş ve eserlerde okura aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ortaokul düzeyindeki çocuk kitaplarında aile kavramı ve ailenin nasıl yansıtıldığı incelenmektedir. Bu bölümde literatürden de yararlanılarak aile ve aile tipleri, aile içi ilişkiler (çatışmalar) ve aile tutumları açıklanarak bilgi verilecektir.

1.3. Aile ve Aile Tipleri

Aile; ana, baba, çocuk ve kan bağından olan insanların bir arada yaşamasiyla oluşan toplumsal bir kurumdur. Bu toplumsal kurum, geçmişten günümüze sürekli bir değişim içinde olmuş, varlığını devam ettirmiştir. Nüfus hareketliliklerinin yaşanması, göçler, kadının iş hayatına girmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi gibi toplumsal değişimler ailenin yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu bağlamda farklı aile tiplerinin görülmesi, ailedeki bu değişimin kanıtı olarak gösterilebilir.

1.3.1. Geniş Aile

Aynı soya ait çok sayıda küçük ya da çekirdek ailenin bir arada yaşamasiyla oluşan aile tipidir. Akrabalık bağları güçlü, gelenek ve göreneklerine bağlı olan aile tipi olarak bilinmektedir. Başka bir ifadeyle kırsal bölgelerde geçimini tarımla sağlayan, akrabalık ilişkileri güçlü, ataerki toplumun hâkim olduğu ve geleneksel yaşam tarzına göre şekillenmiş aile tipi olarak belirtilmektedir (Gökçe, 1976). Geniş aile tipinde yetki ve otorite genellikle erkekte toplanmıştır. Daha çok geleneksel toplumlarda görülmekte olup sanayinin gelişmesiyle birlikte yerini küçük ailelere bırakmıştır.

1.3.2. Çekirdek Aile

Eşler ve evlenmeyen çocuklardan meydana gelen aile tipi olarak ifade edilmektedir. Çekirdek aile, evlilik birimi ve çocuklardan oluşmaktadır (Erdentuğ, 1980). Üçok'a (2014) göre göçlerden dolayı başka yere yerleşen ya da aynı yerleşim yerinde kaldığı halde babanın, evli çocuklarının sorumluluğunu almaması vb. nedenlerle, söz konusu aile türü yaygınlaşmıştır. Çekirdek aile tipinde aile üyeleri sorumlulukları hep beraber alır ve genellikle herhangi bir üyenin egemenliği söz konusu değildir. Sanayileşmenin doğrudan sonucu olan köyden kente göçlerin etkisiyle bu aile tipinin arttığı söylenebilir.

1.3.3. Geçiş Ailesi

Geniş aile yapısının özelliklerini devam ettirmekle birlikte küçük aile özelliklerini de yansıtan; gecekondlu tipi aileler geçiş ailesi olarak ifade edilmektedir. Kent hayatının özelliklerini göstermekle birlikte kır hayatı daha baskın bir şekilde yaşanmaktadır. Özgüven (2001), geçiş ailesinin geçmişi ve taşıdıkları değerler yönüyle kırsal alanı; yeni kurallar yönüyle kente uyumu yansıttığını ifade etmektedir.

1.3.4. Parçalanmış Aile

Ebeveynlerin boşanma ya da herhangi birinin/her ikisinin ölümü gibi nedenlerle aileden ayrılması ile parçalanmış aile tipi oluşmaktadır. Bu aile yapısı, ocuk başta olmak üzere aileleri, toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Yusufoglu ve Kızmaz (2016), ağımız toplumlarında bilhassa çocuklarla ilgili olarak birçok sorunun parçalanmış ailelerden kaynaklandığını belirtmiştir.

Anne veya babadan birisinin bulunmaması ailenin biyolojik yönünü yok edeceği gibi ailevi birliğin temeli olan sevgiyle dayanışma duygusunu da yok etmektedir (Gökçe, 1976).

1.4. Aile İçi İlişkiler (atışmalar)

Toplumdaki en küçük birim olan aile içerisinde, ilk sosyal ilişkiler aile ile başlamaktadır. Çocuklar, sosyal ilişkilerinde yaşayabileceği her türlü durumla ilk olarak ailede karşılaşmaktadır. İnsanlar arası ilişkileri ortaya koyan işbirliği, anlaşma, birbirlerine bağlılık vb. pozitif özellikleri evde ailesiyle öğrenmektedir. Uyuşmazlık, atışma ve çekişme vb. negatif durumlarla nasıl baş edeceğini de ailesi aracılığıyla öğrenir (Yrkoğlu, 2012).

1.4.1. Anne-Baba, ocuk Arasındaki atışma

Ebeveyn ve çocuklar arasında gerçekleşen çatışmaların birçoğu ergenlikte yaşanmakta olup bu süreçte ailenin çocuğa karşı sabırlı, hoşgrl yaklaşması önem teşkil etmektedir. Anne-baba, çocuğun normal bir süreçten geçtiğini unutmamalı ve bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi için çocuğuna destek olmalıdır.

Anne-baba genellikle sen dilini kullanarak olumsuz duygularını çocuklarına iletmektedir (Meriç, 2017). Bu durum, anne-baba ile ocuk arasında çatışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

1.4.2. Anne-Baba Arasındaki Çatışma

Anne ve baba arasındaki ilişki sadece ebeveynleri değil çocuğun hayatını da etkilemektedir. Gül (2006), büyüme sırasında anne-baba ilişkileri uyumlu olan ailelerin çocuklarına bakıldığında daha mutlu, dost canlısı, sorumluluk alabilen, kendisini ifade edebilen çocuklar olduklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda anne-babaların çocuğu karakter olarak etkileyebilecekleri, çocuğu şekillendirebilecekleri unutulmamalıdır.

1.4.3. Kardeşler Arasındaki Çatışma

Kardeş ilişkisinin mekanizmasında iki faktör rol oynar. Birincisi annenin tutumu, ikincisi ise çocuğun sosyal yeri ve özellikleridir (sıra, yaş, cinsiyet, gibi.) (Yavuzer, 2007). Bu faktörlere bağlı olarak kardeşler arasında ayrım yapılması, kardeşler arasında kıyaslamaya gidilmesi çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ebeveynlerin bu tür durumlara mahal vermemesi için çocuklarıyla ilişki düzeyine dikkat etmesi gerekir.

1.4.4. Ailedeki Diğer Bireylerle Olan Çatışma

Çocuk ve ebeveynlerinin hayatlarına ailedeki diğer bireylerin karışması sonucunda ortaya koydukları tepkilerle birbirini izleyen hadiseler neticesinde oluşan çatışmalar olarak ifade edilebilir. Namazcı ve Arıcı'ya (2020) göre diğer bireylerle yaşanan çatışmalar genellikle geniş aile tipinde karşımıza çıkmaktadır.

1.5. Aile Tutumları

1.5.1. Demokratik (Destekleyici) Tutum

Demokratik tutuma sahip aileler; çocuklarını çoğu konuda destekleyerek onlara güvendiklerini, onları desteklediklerini sezdirebilirler. Demokratik ebeveynler, çocukları ayrı bir birey şeklinde kabul edip çocuklarını değerli sayarlar ve onların bağımsız bir kişilik geliştirmesine yardım ederler (Durmuş, 2006). Çocukların seçimlerine değer vererek kendi kararlarını almalarını teşvik ederler. Kaya, Bozaslan ve Genç'e (2012) göre demokratik tutum, en sağlıklı ana baba tutumu olarak belirtilmektedir.

Demokratik tutum, çocuğun karar verme yetkisini kazanarak sorumluluk duygusunu geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Çocuğun benlik ve kişiliğinin gelişiminde olumlu etki sağlamaktadır (Kaya, 1997).

1.5.2. Otoriter (Baskıcı) Tutum

Ailede katı ve baskıcı bir anlayış mevcut olup çocuğun belli kurallara uyması istenir. Çocuk, kurallara anne babasına duyduğu korku duygusundan hareketle uyar. Anne babası cezalandırıcı ya da kısıtlayıcı tutum sergileyebilir. Çocuk devamlı bir denetlenme altındadır. En küçük hataları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz; üzerinde durularak yanlışlar düzeltmeye gidilir (Yörükoğlu, 2012). Bu anne baba tutumunun çocuğun hayatını olumsuz bir yönde etkileyeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Otoriter anne baba tutumuna sahip çocuklar; çekingen, korkak, özgüveni düşük karaktere sahip olan bireyler olurlar. Yavuzer'e (2007) göre baskı altında büyüyen çocuklarda isyankârlık hali ve aşağılık duygusu gelişebilir. Bu ortamlarda büyüyen çocuk, dıştan denetimli bir kişiliğe bürünür.

1.5.3. Koruyucu (Kollayıcı) Tutum

Bu anne baba tutumunda çocuğun tek başına yapacağı işler ebeveynler tarafından üstlenilerek çocuğun yapmasına fırsat verilmez. Can (2011), koruyucu tutumu benimseyen anne babaların çocuklarını dünyadaki bütün zarar ve kötülüklerden korumaya çalıştıklarını ifade eder. Çocuğun gelişim özelliklerine dikkat edilmeyip bireysel yaşantısına izin verilmeyen bir durum söz konusudur (Namazcı & Arıcı, 2020). Yavuzer'e (2011) göre aşırı koruyucu aileler; çocuğun özgüvensiz, duygusal kırıklıklara sahip, başkalarına bağımlı bireyler olmasına sebep olmaktadır.

1.5.4. Hoşgörülü (Gevşek) Tutum

Hoşgörülü (gevşek) ebeveyn tutumu sergileyen, davranışlarında kolay kolay sınırlandırılmayan kişilerden oluşmaktadır. Yörükoğlu (2012), bu tutumda çocuğun davranışlarına sınır çekilmediğini ifade etmektedir. Bu tutum; çocuğun disiplinsiz ortamda büyüyerek sorumluluk sahibi olmayan, sabırsız ve bencil birey olmasında etkili olmaktadır. Yavuzer'e (2007) göre aşırı şımartılmış olan bu çocuklar, her türlü ihtiyacının karşılanarak her isteğinin emir özelliği beklentisi içinde olduğunu düşünürler. Bu tutumda çocuğa birçok hak tanınır ancak çocuk sınırlandırılmaz. Bu da ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin sağlıklı olmamasından kaynaklanmaktadır.

1.5.5. İlgisiz Tutum

İlgisiz ebeveyn tutumunda çocuğun davranışlarına sınırlandırma getirilmez hatta anne-baba çocuğunu ihmal eder. Anne-baba çocuğun ihtiyaçlarıyla, ne istediğiyle ilgilenmeyerek çocuğunu tek başına bırakır. Çocuk ilgi ve sevgiden yoksun olarak büyür (Kaya, 1997). Bu konudaki çalışmalara göre ilgisiz tutum, çocuğun saldırgan davranışlarını artırmaktadır (Yavuzer, 2007).

1.5.6. Tutarsız (Dengesiz) Tutum

Tutarsız aile tutumunda anne-baba farklı tutumlara sahip oldukları için çocuk, nasıl davranacağını kestiremez ve bocalama yaşar. Bu da çocuğun ilerleyen yaşlarda karar alıp vermesinde problem oluşturabilir.

Bazı durumlarda anne-babaların davranışları, öngörülemezlik biçimde gerçekleşebilmektedir. Belli bir davranış, bazen pozitif olarak görülebilirken başka bir dönemde ceza sebebi olabilir. Bu durum kişinin kendine duyduğu saygının ve kendini kontrol etme kabiliyetinin düşük, saldırganlık eğilimininse yüksek olmasına yol açabilir (Shvedovskaya & Archakova, 2015).

Anne ve babanın tutarlı tutum içinde olmamaları çocuğun kararsız olmasına ve bocalama yaşamasına neden olmaktadır (Özgüven, 2001).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Çocuk edebiyatı eserlerinde aile kavramının incelendiği bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi deseni tercih edilmiştir. Bu desen, araştırılan olgular ya da olgular ile alakalı bilgileri içeren yazılı araçların analiz edilmesini sağlamaktadır. Doküman incelemesi deseninde geniş çerçeveli, zengin ve detaylı verilere ulaşılarak inceleme yapılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu metot, Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre tekil olarak kullanılabilir, başka bir veri toplama metoduyla da bir arada kullanılabilir.

Çalışmanın amacı çerçevesinde farklı çocuk edebiyatı yazarlarına ait toplam 22 kitap, aile kavramı kapsamında incelenmiştir.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Çalışmada analiz edilen belgeler, amaçlı örnekleme tekniği olan ölçüt örneklemeyle belirlenmiştir. Bu teknik, daha önce kararlaştırılan bazı kriterleri karşılayan bütün durumların çalışılması ile oluşmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

İncelenmiş olan yapıtların belirlenmesinde şu kriterler kullanılmıştır:

- Araştırmanın konusu olan yapıtların yazarlarının farklı olması amaçlanmıştır.
- Aile kurumuyla ilgili veriler sunabilecek yapıtlar seçilmiştir.
- Gerçek hayata aykırılık arz eden öğeler barındırması nedeniyle masal özelliğine sahip yapıtlar incelenmemiştir.

Çalışmada kullanılmış olan gereçler, alan uzmanından alınan görüşle saptanmıştır. İlk önce 35 adet yapıt belirlenmiş ve uzmanın da görüşüyle gereken

özelliklere sahip olmayan yapıtlar kullanılmamıştır. Aile ve aileyle alakalı veri sunabilecek niteliklere sahip 22 yapıt seçilmek suretiyle incelemeye başlanmıştır. Çalışmada güvenilirliğin sağlanması için yapıtlar; tekraren okunup notlar alınmış, gereken niteliklerin gözden kaçırılmamasına çalışılmıştır.

Bu araştırmanın inceleme nesnelerini farklı çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarına ait 22 çocuk kitabı oluşturmaktadır. Gerçek yaşamla daha ilişkili veriler sunması, aile kavramının daha iyi bir biçimde ele alınabilme olanağından dolayı yapıt türü olarak roman ve öykü kullanılmıştır. Çalışmada kullanılmış olan kitaplar, güvenilirliği sağlamak amacıyla alan uzmanının görüşüne sunulmuştur.

Çalışmada kullanılmış olan çocuk kitapları Tablo 2.1’de bulunmaktadır.

Tablo 2.1: Çalışmada İncelenen Çocuk Kitaplarına İlişkin Bilgiler

No	Kitabın Adı	Yazarı	Yayınevi	Yayın Yılı	Kısaltmalar Listesi (Kitap Adı)
1	Annemin Gölgesi	Doğukan İşler	Genç Timaş	2022	AG
2	Balıkçının Kızı	Paulo Jacques/Üzeyir Gündüz	Küçük Ev Yayınları	2009	BK
3	Ballı Çörek Kafeteryası	Zeynep Cemali	Günışığı Kitaplığı	2023	BÇK
4	Bebek Annem	Behiç Ak	Günışığı Kitaplığı	2023	BA
5	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	Tudem	2022	ÇPÇ
6	Dedem Bir Kiraz Ağacı	Angela Nanetti	Günışığı Kitaplığı	2023	DBKA
7	Delifışek	Jose Mauro de Vasconcelos	Can	2017	D
8	Domates Saçlı Kız	Sevim Ak	Can Çocuk	2021	DSK
9	Fil	Peter Carnavas	Can Çocuk	2023	F
10	Göğü Yere İndirelim	Özgür Balpınar	Genç Timaş	2022	GYİ

Tablo 2.1: Çalışmada İncelenen Çocuk Kitaplarına İlişkin Bilgiler (Devamı)

11	Hadi Ama Baba!	Christine Nöstlinger	Günışığı Kitaplığı	2020	HAB
12	İyiler ve Kötüler	Hasan Demir	Meneviş Yayınları	2004	İVK
13	Kaledibi Sokağı	Bilgin Adalı	Fom Kitap	2019	KS
14	Karne Oyunu	Andrew Clements	Günışığı Kitaplığı	2023	KO
15	Kızım, Ben Çocukken..	Aytül Akal	Tudem	2020	KBÇ
16	Kirazlı Köşkün Çocukları	Arslan Sayman	Kırmızı Kedi	2022	KKÇ
17	Matilda	Roald Dahl	Can Çocuk	2023	M
18	Sol Ayağım	Christy Brown	Nokta Kitap	2005	SA
19	Türkü Çocuk	Feyza Hepçilingirler	Kırmızı Kedi	2023	TÇ
20	Yankılı Kayalar	Ahmet Yılmaz Boyunağa	Genç Timaş	2005	YK
21	Yasemen	Hasan Nail Canat	Timaş	2022	Y
22	Zıkkımın Kökü	Muzaffer İzgü	Bilgi	2017	ZK

2.3. Verilerin Toplanması/Süreç

Öncelikle aileyle alakalı literatür taraması yapılmıştır, farklı kaynaklardan yararlanılıp üzerinde durulacak kriterler saptanmıştır. Kriterler saptanırken kaynaklarda yer alan ortak özellikler incelenmiştir. Bu aşamada uzman görüşlerinin alınması, ölçütlerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Bu araştırmada çocuklara yönelik kitaplar; aile tipleri, aile tutumları, aile içi ilişkiler (çatışmalar) başlıklarıyla incelenmiş ve toplamda 14 alt kategori ortaya çıkmıştır. Aile tipleri; çekirdek/modern aile, geniş aile, parçalanmış aile ve geçiş ailesinden oluşmaktadır. Aile tutumları; baskıcı ve otoriter tutum, gevşek tutum (aşırı

hoşgörülü aile, çocuk merkezci aile), destekleyici/güven veren/demokratik tutum, dengesiz ve kararsız tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, koruyucu tutum başlıklarından oluşur. Aile içindeki ilişkiler; ebeveyn-çocuk çatışması, ebeveynler arası çatışma, kardeşler arası çatışma ve diğer aile üyeleri arasında çatışma şeklinde gruplandırılmıştır. Bu alt gruplar alan uzmanının görüşüne sunulmak suretiyle gereken değişiklikler yapılmış ve son duruma getirilmiştir.

Kitapların belirlenmesi aşamasında, üzerinde durulacak alt kategoriler oluşturulurken ve ulaşılan veriler değerlendirilirken uzmanın görüşüne başvurulması ve geri dönüşlerden yararlanılıp değişiklikler yapılmasının araştırmanın güvenilirliğini artıracakı düşünülmektedir.

2.4. Verilerin Analizi

Veriler iki aşamada analiz edilmiştir: İlkinde incelenmiş olan 22 çocuk kitabındaki aile kavramı ve ailenin çocuğa sunmuş olduğu özellikler, içerik analiziyle saptanmıştır. İçerik analizinin ana amacı, ulaşılan verileri ortaya koyabilecek kavramlarla ilişkilere ulaşabilmektir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Daha sonra içerik analiziyle belli başlıklar altında tasnif edilen sonuçlar, betimsel analizle belirlenmiş olan başlıklara dayalı olarak özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmada incelenen kitaplar en az üç defa okunmak suretiyle verilere ulaşılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle gerekli notlar alınmış, incelenen alt başlıklardan hareketle tablolar oluşturularak sınıflandırmalar yapılmıştır.

Seçilmiş olan 22 çocuk kitabında aileyle alakalı bulgular, betimsel analiz doğrultusunda incelenmiştir. Bu teknikte, ulaşılan veriler daha önce belirlenen konular çerçevesinde özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA

Bulgular verilirken güvenilirliği arttırmak için kitapların adlarının baş harfleri kısaltılıp alıntılanan tümceler ve sayfa numaraları verilmiştir.

3.1. Aile Tipleri

Tablo 3.1: Aile Tiplerinin İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı

Çekirdek Aile	Balıkçının Kızı, Bebek Annem, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Delifışek, Domates Saçlı Kız, Göğü Yere İndirelim, İyiler ve Kötüler, Kaledibi Sokağı, Karne Oyunu, Kızım, Ben Çocukken..., Kirazlı Köşkün Çocukları, Matilda, Sol Ayağım, Türkü Çocuk, Yankılı Kayalar, Yasemen, Zıkkımın Kökü
Parçalanmış Aile	Annemin Gölgesi, Balıkçının Kızı, Ballı Çörek Kafeteryası, Bebek Annem, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Domates Saçlı Kız, Fil, Hadi Ama Baba!, İyiler ve Kötüler, Matilda, Yankılı Kayalar, Yasemen, Zıkkımın Kökü
Geniş Aile	Kaledibi Sokağı, Kirazlı Köşkün Çocukları
Geçiş Ailesi	

Tablo 3.1’de verildiği üzere yazarlar, incelenmiş olan kitaplarda değişik aile tiplerine yer vermiştir.

Annemin Gölgesi isimli eserde Umut, annesini küçükken kaybetmiş, babası ve amcası ile birlikte yaşamaktadır. Annesi vefat ettiği için aile parçalanmış aile kategorisine dâhil edilmiştir.

“Amcam bizimle birlikte yaşıyor. Beni amcam büyütmüş desem yeridir zaten. Çünkü babamın bu durumu bir yana, annem de ben daha küçücük bir bebekken göçüp gitmiş bu hayattan. Babam ve amcamdan başka kimsem yok şu dünyada, sizin anlayacağınız.” (AG, 24)

Eserdeki karakterlerden biri olan Sevin Bural’ın da annesi ile birlikte yaşayarak babasını tanımadan büyümesi onun parçalanmış bir aileye mensup olduğunu ortaya koymaktadır.

“Biliyor musun, ben babasız büyüdüm. Öyle bir babasızlıktı ki bu, öyle bir yoktu ki babam... Bir kere bile yüzünü görmediğim, hatta bir fotoğrafını bile görmediğim bir babam... Hepsini geçtim, adını bile bilmediğim bir babam var benim...” (AG, 86)

Balıkçının Kızı isimli yapıtta Samiye, annesini kaybetmiş; babası, üvey annesi ve küçük kardeşi ile beraber yaşamını sürdürmektedir. Bu aile de parçalanmış bir aile örneğidir.

“Çünkü ölüm, insanın bağrında buza dönüşen bir acıydı. Çünkü bunu üç seneden beri, yani annemin rabbine kavuştuğu günden beri hissediyordum.” (BK, 13)

Samiye, sonradan evden kaçmış, ardından Nil Suyu Seviye Tespit Dairesi’nde çalışmakta olan bir mühendis; Samiye’yi eve almış, mühendis ve mühendisin annesi ile birlikte çekirdek aile şeklinde yaşamışlardır.

“Benim hatırım için babamla görüştü. Onun vergi borçlarını ödedi. Buna karşılık da beni yanına aldı. Yaşlı annesine can yoldaşı olmak üzere onun evinde kalmaya başladım. Bana öz kızları gibi davrandılar.”(BK, 59)

Ballı Çörek Kafeteryası isimli eserde Sıla annesini kaybetmiş, babası ve teyzesi ile beraber yaşamaya başlamıştır. Kitapta Sıla’nın annesiyle kurmuş oldukları kafeterya açma hayalini gerçekleştirmeleri anlatılmaktadır.

“O kadar çok mutluydum ki, annemin günden güne süzüldüğünün, sararıp solduğunun bile ayırdına varmadım. Annem hastaneye yattı. Bir aydan bile kısa bir süre içinde kaybettik onu.” (BÇK, 37)

“Bize bizden başka inanan yok, diyorduk ki, iki elinde birer bavulla teyzem Rana çıkıp geldi. Sağda solda ne kadar eşyam varsa topladım. Bundan sonra burada kalacağım, dedi.” (BÇK, 41)

Bebek Annem adlı eserde hem çekirdek hem de parçalanmış aile tipine yer verilmektedir. Kahramanlardan Ziya anne ve babasıyla birlikte yaşamakta, çekirdek aile tipini yansıtmaktadır. Şule karakteri ise babasını kazada kaybetmiş, annesi Zerrin Hanım ile birlikte yaşamaktadır. Şule’nin aile tipi de parçalanmış aileye örnek gösterilmektedir.

“Şule, babasını talihsiz bir trafik kazasında kaybetti. Aynı arabada olan annesi Zerrin Hanım’sa kazadan şans eseri sıyrık bile almadan kurtuldu.” (BA, 84)

“Zerrin Hanım eşini çok seviyordu. Onun ölümünden sonra, kızıyla bir başına kaldı.”
(BA, 84)

Çizgili Pijamalı Çocuk isimli eserde çekirdek ve parçalanmış aile tipleri yer almaktadır. Bruno; anne babası ve ablası Gretel’le beraber yaşamını sürdürmektedir.

“Evet Bruno, oradalar. Ama sen, ben, annen ve Gretel ailedeki en önemli insanlarız ve artık burada yaşıyoruz. Out-With’de...” (ÇPÇ, 46)

Bruno’nun arkadaşı Shmuel de ailesi ile birlikte kampta yaşamaktadır. Verilmiş olan bilgilere göre iki çocuk da çekirdek aileye mensuptur.

“Buraya gelmeden önce, babamın kendi saatlerini yaptığı dükkânın üstünde küçük bir dairede annem, babam ve kardeşim Josef ile birlikte yaşıyordum.” (ÇPÇ, 116)

Schmuel’in ilk önce annesinin, sonra da babasının kaybolması parçalanmış ailenin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

“Ve annemi bizden ayırıp götürdüler. Babam, Josef ve ben şuradaki barakalara konduk, o zamandan beri burada yaşıyoruz.” (ÇPÇ, 120)

“Pazartesi buradaydı, sonra başka adamlarla çalışmaya gitti. Ama hiçbiri geri gelmedi.” (ÇPÇ, 179)

Dedem Bir Kiraz Ağacı adlı eserde çekirdek ve parçalanmış aile tiplerine yer verilmektedir. Eserde Tonino adlı kahramanın köyde yaşayan dedesine düşkünlüğü ve dedesiyle yaşadığı keyifli zamanlar anlatılmaktadır. Tonino, kitabın başlangıcında anne ve babasıyla birlikte çekirdek aile tipine örnek teşkil ederken daha sonra anne ve babası arasında yaşanan anlaşmazlıklarla ayrılımlar yaşanmış ve parçalanmış aile tipi ortaya çıkmıştır. Kitabın sonuna doğru ise anne ve baba tekrar barışmış, aileye eklenen yeni kardeşle birlikte çekirdek aile tipini oluşturmuşlardır.

“Annemin beni dedeme göndermek istemediği açıkça anlaşılıyordu. Her şeyden önce babam iş için uzaklardaydı ve annem de geceleri yalnız uyumaktan çok korkuyordu.” (DBKA, 41)

“On beş gün, daha sonra bir ay oldu; çünkü babam yolculuktan bir bacağı kırık dönmüştü ve annemin de sürekli onunla ilgilenmesi gerekiyordu.” (DBKA, 42)

“Annem bir hafta boyunca uyumadı; babam sık sık telefon etti; öğretmenim, yanıldığına çok üzüldüğünü söyleyip durdu...” (DBKA,136)

“Babam evi tamir etti, bir çalışma odası da yaptı, böylece bizimle olmak için daha fazla zamanı var...” (DBKA, 157)

Delifışek adlı eserde çekirdek aile tipine yer verilmektedir. Kitap kahramanlarından Zezé; anne babası ve kardeşleriyle beraber yaşamaktadır.

“Odamdan çıkıp akşam yemeğine indim. O gece yemeklerin hepsi lezzetliydi. Hiç kimse kavga etmedi. Annem güzeldi. Babam, tam bir arkadaş.” (D, 38)

“Merdivenin basamaklarına çıktığımda ablam onun beni görmek istediğini söyledi. Annemin yatağına neredeyse oturur gibi yatırmışlardı onu. Yüzü hafif solgun görünüyordu.” (DBKA, 64)

Domates Saçlı Kız isimli eserde parçalanmış aile örneği bulunmaktadır. Ailesi, Güneş’i küçük yaşta yetiştirme yurduna vermiş ve Güneş 10 yaşına dek burada kalmıştır.

“Annem benim gerçek babamla çok az evli kalmış, ben doğmadan ayrılmışlar. Nerede olduğunu bilmiyorum... Ayrıldıktan sonra görüşmemişler...” (DSK, 78)

Annesi sonradan farklı bir kişi ile evlenerek kızını da yanına alıp çekirdek aile kurmuştur.

“Annem başka biriyle evliymiş şimdi... Evlendiği adamın benden iki yaş büyük bir oğlu varmış. Annem bu adama baba dememi istiyor.” (DSK, 78)

Fil adlı eserde Olive adlı kız çocuğu, annesini küçük yaşta kaybetmiş babası ve dedesiyle beraber yaşamaya başlamıştır. Eser, parçalanmış aile tipinin özelliklerini yansıtmaktadır.

“Bu fotoğraf çekildikten bir sene sonra, Olive gelmişti. Ondan da bir sene sonra, annesi gitmişti.” (F, 35)

“Dedesi onlara taşındığından beri, evdeki bütün sıradan, gündelik işleri o yapar olmuştum.” (F, 29)

Göğü Yere İndirelim adlı kitapta Deniz; çekirdek aile tipinde anne ve babasıyla beraber yaşamaktadır. Kitapta Deniz’in öğrenci değişim programıyla Afrika’ya giderek orada yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

“Aslı ile İlker, tek çocukları olmasından dolayı hep onun üzerine titremiş, isteklerini neredeyse hiç geri çevirmemişlerdi.” (GYİ, 12)

“Deniz o kadar heyecanlıydı ki, yerinde duramıyordu. Aslı, evin içinde dönüp duran oğlunu ilgiyle izliyordu.” (GYİ, 22)

Deniz’in eğitim değişim programıyla Kongo’da kaldığı aile ise çekirdek ailelerden oluşan bir kabile yapısına aittir.

“Her aile için bir ağaç ev yapılmıştır, dedi Basalito. Bir ağaç evde sekiz-on kişi yaşayabilir. Hem şanslısın, benim ailem kalabalık değil. Tek çocuğumuz var, onu da Türkiye’ye gönderdik.” (GYİ, 51)

Hadi Ama Baba! isimli kitapta parçalanmış aile tipine yer verilmektedir. Feli’nin anne ve babası, o daha küçükken boşanmış; Feli annesiyle beraber yaşamaya başlamıştır. Ancak annesinin başka bir ülkeden aldığı iş teklifi sonrası kısa bir süreliğine Marie teyzesinin yanında kalmış, sonrasında babası ile yaşamaya karar vermiştir.

“Birincisi annemle babam, daha ben ufacıkken boşandılar. İki yaş iki aylıkken. Yani kavgaları ve aralarında esen sert rüzgârları hissetmedim.” (HAB, 7-8)

“Babam elini annemin omzuna koyup, Olayı dram haline getirme! Bir babanın kızına iki hafta boyunca göz kulak olması mümkün herhalde değil mi? dedi. (HAB, 71)

“Annem, babamla birlikte kalırsam kedere boğulmayacağına dair bana yemin üstüne yemin etti.” (HAB, 206)

İyiler ve Kötüler isimli eserdeki aileler çekirdek ve parçalanmış aile tipine örnektir. Suna, Tarık ve Ali isimli çocuklar, ebeveynleriyle birlikte yaşamlarını sürdürmektedir.

“Ağabeyime söylemem, ben de gelemeyeceğim. Anneme yılbaşı gecesi hazırlıklarında yardım edeceğim.” (İVK, 37-38)

“İlâhi Ali, yılbaşı gecesi mevlit olur mu? Belki bize gelenler olabilir, bilmiyorum. Babama kalırsa gece kulübüne gidecekler.” (İVK, 38)

Eserdeki öteki kahraman Münir de dünyaya geldiğinde annesini kaybetmiş, babası ile birlikte yaşamaktadır. Sonradan babasını da yitirerek yalnız başına hayatına devam etmiştir. Bu kitapta parçalanmış aile örneği yer almaktadır.

“Münir, sokak ortasında yapayalnız kalmıştı. Onu bekleyen ağabeyi yoktu. Annesi, kendisini doğururken ölmüştü. Babası sırf bu sebepten Münir’i sevmezdi.” (İVK, 22)

Kaledibi Sokağı isimli eserde çekirdek ailenin geniş aileye dönüşümü görülmektedir.

“Annem Nermin Hanım... Yirmili yaşlarda gencecik kadın. Yillardır İskenderun’dan, benim doğduğum Safranbolu’ya, oradan Karabük’e, Mersin’e, Adana’ya koşup durmuş babamın ardından.” (KS, 6)

Bilgin, anne-babası ile Adana’da yaşamını sürdürmekteyken babasının tayininden dolayı Antalya’ya taşınmıştır. Antalya’da dedesiyle, ninesiyle, halalarıyla ve kuzenleri ile birlikte yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Başta çekirdek aile tipi varken, sonra geniş aile kurulmuştur.

“Babamın atılmasını istediği gaz lambaları bir türlü atılamadı. Hep yedekte kaldı. Yine de sonunda ninem bile kabul etti elektriğin iyi bir şey olduğunu. Zaten homurdanmayı sürdürseydi, dedemden iyi bir zılgıt yiyecekti herhalde.” (KS, 110)

Karne Oyunu isimli eserde çekirdek aile tipi yer almaktadır. Üstün zekâya sahip olan Nora; anne babası ve kardeşleriyle beraber yaşamaktadır.

“Yani anasınıfına başladığımda, annemle babam bile okuyabildiğimi bilmiyorlardı. Aslında zeki yönümü gizlemek benim için hiç de öyle zor olmamıştı. Annem bir emlak ofisinde çalışıyordu; bir de ev işleri, bahçe bakımı ve gözetilmesi gereken üç çocuk.” (KO, 26)

“Babam beni yatağıma taşımayalı uzun zaman olmuştu. Annemin merdivenlerde arkamızdan geldiğini duydum.” (KO, 45)

Kızım, Ben Çocukken... isimli eserde çekirdek aileye yer verilmektedir. Her ne kadar kitapta baba karakteri olayların içinde yer almasa da ebeveynler ve iki çocuğu bir arada yaşamaktadır. Kitapta anne ve çocuklar arasında yaşanan olaylar aktarılmaktadır.

“Koskoca odanız var, iki kardeş paylaşamıyor musunuz?” (KBÇ, 20)

“Ama anne, ben sonra oyuncaklarımı nereye koyarım? Babam üzerlerine basarsa, paramparça olurlar!” (KBÇ, 22)

Kirazlı Köşkün Çocukları adlı eserde çekirdek ve geniş aile tiplerine yer verilmektedir. Anne ve babasıyla beraber İzmir’de yaşayan Şermin, büyük dedenin ölümü üzerine evlerini geride bırakarak İstanbul’daki köşke taşınırlar. Burada hizmetkârları, daha sonra gelecek olan amcası, yengesi ve kuzeniyle beraber yaşamaya başlarlar. Eserde çekirdek aile tipinden geniş aile tipine bir geçiş söz konusudur.

“Babasının iki ulu kavak ağacının arasına kurduğu hamağa bayılırdı. Saatlerce orada kalır, hamakta sallanır, hayaller kurar, gelecekle ilgili düşlere daldardı. Annesiyle birlikte bahçeye diktiği fidanlarla, çiçeklerle ilgilenir, onlarla konuşurdu.” (KKÇ, 12-13)

“Annesi, babası ve kendisi için, sadece üçü için yaratılmış bir cennetti burası ama bir kardeşe de galiba hayır demezdi.” (KKÇ, 13)

“Amcanlar birkaç güne kadar Selanik’ten geliyorlar. Ragıp için senin odanda yer ayırttım. Bir süre seninle aynı odada kalacak, dediğinde Şermin’in yüzü asıldı.” (KKÇ, 50)

“Ragıpların köşkte yaşamalarına bir şey demeyebilirdi... Necip Paşa’nın vasiyetine göre bu köşk hepsinindi. Kocaman bahçenin içinde istemezse Ragıp’ı görmeyebilirdi.” (KKÇ, 54)

Matilda adlı eserde, anne babası ve ağabeyiyle birlikte yaşayan olağanüstü yeteneklere sahip Matilda’nın yaşadıkları aktarılmaktadır.

“Matilda’nın annesiyle babasının güzel bir evleri vardı, üst katta üç yatak odasının, alt katta bir yemek odasının ve bir de mutfağın bulunduğu ev.” (M, 24)

Matilda’nın öğretmeni Bayan Honey’in anne ve babasının ölümü üzerine tek başına yaşamaya başlaması da parçalanmış aileye ait olduğunu göstermektedir.

“İki yaşındayken annem öldü...” (M, 207)

“Ben beş yaşındayken, babam aniden öldü. Bir gün bizimle birlikteyken, ertesi gün göçüp gitmişti. Böylece teyzemle baş başa yaşamak zorunda kaldım.” (M, 207)

“Bir gece, ona akşam yemeği pişirdikten sonra üst kata çıktım, bir-iki parça eşyayı karton kutuya tıktım, aşağı indim ve ayrıldığımı ilan ettim. Bir ev kiraladım dedim.” (M, 214)

Sol Ayağım isimli yapıtta çekirdek aileye yer verilmiştir. Beyin felci yaşayan Christy; kardeşleri, annesi ve babasıyla birlikte yaşamını sürdürmektedir.

“5 Haziran 1932’de, Rotunda Hastanesi’nde doğdum. Benden önce dokuz, benden sonra ise on iki tane çocuk vardı... Toplam yirmi iki tane çocuğun on yedisi yaşadı ve dördü bebekken öldü, hayatta olan on üçü hâlâ ailenin devamını sağlıyorlar.” (SA, 9)

Türkü Çocuk adlı eserde anne ve babası öğretmen olan Barış’ın köyde yaşadıkları, köydeki maceraları anlatılmaktadır. Barış; kardeşi, anne ve babası ile beraber çekirdek ailede yaşamaktadır.

“Barış daha okula gitmezken anne ve babasının okulları açıldığında, babaanne Barış’la ilgilenmek, ona bakmak için köyden gelir, kışı Barışlarda geçirirdi.” (TÇ, 11-12)

“Evet, dedi babası. Okuldaki işlerimizi bitirdik. Hem kardeşini de orada daha fazla yalnız bırakamayız. Biliyorsun, babaannen yaşlı bir kadın. Bilge’yle ilgilenmekten yorulmuştur.” (TÇ, 21)

Yankılı Kayalar isimli eserdeki aile, başta çekirdek aileyken, daha sonra parçalanmış aile oluşmuştur. Çocuklar evvela babanın evden ayrılmasından sonra ölüm haberini almış, ardından annelerinin hastalanarak hayatını yitirmesi ile tek başına kalmışlardır.

“Anam da babam da okula gidememişler. Bu yüzden ödünç aldığım kitapları onlara da okumamı isterler. Ben okurken onlar da merakla dinlerler.” (YK, 8)

“Ama babam hiç dönmedi. Ne evimizin kapısı çalınınca geldi ne de sınıfımızın kapısı açıldığında göründü.” (YK, 13)

“Başımı kaldırdım. Gülümsemeye çalıştım. O da acı acı gülümsedi. Sonra derin bir uykuya daldı. Bir daha da uyanmadı anam, doyamadığım canım anam...” (YK, 21)

Eserin sonraki bölümlerinde Selim Bey’in Kara Mehmet ile kız kardeşini evlat edinmesi ile çekirdek aile oluşmuştur.

“Mehmet, dedi. Biz teyzenle karar verdik. Siz bizim çocuklarımız olacaksınız. Tabii bizi isterseniz... Anneniz ve babanız artık biziz.” (YK, 106)

Yasemen isimli yapıtta çekirdek ve parçalanmış aile tipleri bulunmaktadır. Yasemen, anne ve babasıyla geçim sıkıntısı içinde yaşarken annesi ve babasının kavgası üzerine bir gün ortadan kaybolur. Anne ve baba uzun yıllar Yasemen’i ararlar ancak bulamazlar. Yasemen bu süre içinde farklı ailelerin yanında kalarak hayatına devam etmektedir.

“Evin kapısını sessizce açtı. Karısını ve kızını uyandırmamak için oturma odasına geçti. Divana uzandı.” (Y, 8)

“Yasemen babasının kucğından inip annesinin yanına gitti. Küçücük eliyle ağzını kapattı annesinin.” (Y, 10)

“Eve geldiğı zaman Yasemen’i, kendisini bekler buldu. Karısı divanda uyuyakalmıştı. Sevgi ile kollarına atılan kızını dakikalarca okşadı.” (Y, 25)

“Yasemen bu aileye iyice alışmıştı. Neriman Hanım’a anne diyordu. Ama Nazmi Bey’e baba demek bir türlü gelmiyordu içinden.” (Y, 58)

“Adı Yasemen. Ötesini şimdilik söylemek istemiyor. Bu sabah kahveye geldi. Günlendir taşların kovuğunda yatmış. Hasta ve yorgun...

...Bundan sonra burada bizimle kalacak. Kızımız iki oldu. Yalnız komşuların, onu sokakta bulduğumuzu bilmesini istemiyorum.” (Y, 88)

Yasemen, kaybolmasının üzerinden on dört yıl geçtikten sonra Nazmi Bey aracılığıyla anne ve babasına kavuşmaktadır.

“Annem ben neler çektim. Nerelerdeydiniz? Beni niye arayıp bulmadınız? Beni bırakma annem.” (Y, 121)

“Yasemen boğulacak gibi oldu. Zaten kendini zor tutuyordu. Karşısındaki adamı hiç hatırlamıyor, fakat babası olduğunu biliyordu.” (Y, 122)

Zıkkımın Kökü isimli yapıtta çekirdek aile tipi bulunmaktadır. Muzo; anne babası ve abisi ile birlikte yaşamını sürdürmektedir.

“Üzerine aralıksız bir sandalye, onun üzerine de evin en büyük yorganını örtüyor, bacaklarımızı içine sokuyorduk. Biz iki kardeş: Oh sıcacık deyince babam mutlu oluyordu.” (ZK, 76)

Eserdeki öteki kişilerden Raziye, annesini kaybetmiş ve babası ile birlikte yaşamını sürdürmektedir. Bu durum da parçalanmış aileye örnek olduğunu göstermektedir.

“—Anan yok mu senin?

—Yok... Bir babam var.” (ZK, 146-147)

“—Yeni mi geldiniz bu memlekete?

—Anam öldükten sonra, iki yıl oldu.” (ZK, 148)

İnceleme sonucunda 14 defa parçalanmış aile, 18 defa çekirdek aile, 2 defa geniş aile yer alırken geçiş ailesi, bu yapıtlarda bulunmamaktadır. Eserlerde çekirdek aileye, geniş aileye göre daha fazla yer verilmiştir. Kitaplardaki ailelerin birçoğu kentlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Bunun endüstrileşmeye bağlı bir gerçek olduğundan söz edilebilir. Annenin veya babanın çalışması da söz konusu realiteyi kanıtlar niteliktedir. Yankılı Kayalar isimli eserde olaylar bir köyde geçmektedir ve çekirdek ailede

yaşamlarını sürdüren çocukların anne babalarının ölümünden sonra kente göçmeleri üzerinde durulmaktadır.

İncelenmiş olan kitaplarda çekirdek ailenin ardından en çok parçalanmış aileye yer verilmektedir. Ballı Çörek Kafeteryası ve Fil adlı kitaplarda anne ölümleriyle beraber çocukların babalarıyla hayata devam etmeleri anlatılmaktadır. Çizgili Pijamalı Çocuk isimli eserde Shmuel'in evvela annesi ardından babasının ortadan kaybolması ve sonra da Bruno'yla Shmuel'in ölümlerinden söz edilmektedir. İyiler ve Kötüler isimli eserde Münir, annesini küçükken kaybetmesinin ardından babasının da ölümü üzerine yalnız yaşamaya başlar. Yankılı Kayalar adlı eserde Mehmet ve kız kardeşi evvela kurt saldırısı ile babasını, ardından hastalanmış olan annesinin ölümüne tanık olmuştur. Zıkkımın Kökü isimli eserde Raziye'nin annesinin ölümünün ardından meydana gelen olaylardan söz edilmektedir. Annemin Gölgesi isimli yapıtta Umut; annesini trafik kazasında kaybetmiş, babası ve amcası ile birlikte yaşamını sürdürmektedir. Bu kitaplardaki parçalanmış aile tipinin ebeveyn ölümleri ile ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Dedem Bir Kiraz Ağacı ve Hadi Ama Baba! adlı kitaplarda anne ve babanın anlaşmazlık yaşamasından dolayı ayrılıklar yaşanmış bu da parçalanmış ailenin oluşumuna neden olmuştur.

Domates Saçlı Kız isimli eserde de Güneş'in küçükken yetiştirme yurduna verilmesi ve 10 yaşından sonra annesine kavuşması üzerinde durulmaktadır.

Değişik aile tiplerinin bulunması çocuklara sosyal yapının değişken olduğunu göstermek için önem arz eder.

3.2. Aile İçi İlişkiler (Çatışmalar)

Tablo 3.2: Aile İçi Çatışmaların İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı

Anne-Baba ve Çocuk Arasındaki Çatışma	Annemin Gölgesi, Balıkçının Kızı, Ballı Çörek Kafeteryası, Bebek Annem, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Delifışek, Domates Saçlı Kız, Fil, Göğü Yere İndirelim, Hadi Ama Baba! İyiler ve Kötüler, Karne Oyunu, Kızım Ben Çocukken..., Kirazlı Köşkün Çocukları, Matilda, Sol Ayağım, Yankılı Kayalar, Yasemen
Anne-Baba Arasındaki Çatışma	Balıkçının Kızı, Bebek Annem, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Domates Saçlı Kız, Göğü Yere İndirelim, Hadi Ama Baba! Kirazlı Köşkün Çocukları, Matilda, Sol Ayağım, Yankılı Kayalar, Yasemen, Zıkkımın Kökü
Kardeşler Arasındaki Çatışma	Çizgili Pijamalı Çocuk, Delifışek, Domates Saçlı Kız, İyiler ve Kötüler, Karne Oyunu, Kızım Ben Çocukken..., Sol Ayağım, Türkü Çocuk
Ailedeki Diğer Bireylerle Olan Çatışma	Ballı Çörek Kafeteryası, Hadi Ama Baba! Kaledibi Sokağı, Kirazlı Köşkün Çocukları, Matilda, Türkü Çocuk, Yankılı Kayalar

Ailede anne-baba ve çocuklar, bazen birbiri ile anlaşamaz. Bu durum da ailede çatışmalara yol açmaktadır. Yazarlar, incelenmiş olan eserlerde en çok çocuklarla anne baba arasındaki çatışmalara, en az ailedeki başka bireyler ile yaşanan çatışmalara yer vermişlerdir.

Annemin Gölgesi isimli yapıt, Umut'un babası ile yaşadığı çatışmaları işlemektedir.

"Yeter artık be! Yeter! Çevir şu kafanı da bizden yana, gör artık bizi! Gör artık oğlunu! Gör! Gör! Yemin ederim bir gün parçalayacağım bu televizyonu! Ne var bu televizyonda ha! Ne var?" (AG, 50)

Balıkçının Kızı isimli yapıtta Samiye'nin annesinin ölümünün ardından babasının başkasıyla evlenmesi, eşi ile yaşanan tartışmalar, Samiye'nin evlendirilmeye çalışılması gibi olaylar aile içinde çatışmalara zemin hazırlamıştır.

"Babam, lambayı bırakıp üvey annemin gırtlığına sarıldı. Bir eliyle yüzünü tokatlıyor, diğer eliyle de onu elinden kaçırmamaya çalışıyordu." (BK, 19)

Ballı Çörek Kafeteryası isimli kitapta Sıla, annesiyle açma hayali kurdukları kafeterya işinde ara ara babasıyla çatışmalar yaşamaktadır. Sıla'nın babaannesi de oğlunun kafeterya işiyle uğraşmasını istemeyerek oğluna karşı çıkmaktadır.

“Taşır-taşımaz tartışmasına, ‘Olacak işte!’ diye kestirip atarak son noktayı koydum. Arkama bakmadan odama geçtim.” (BÇK, 42)

“Nasıl bu kadar dikkatsiz olabiliyorsun? O tepsinin ağırlığını bilmiyor musun sen?” (BÇK, 67)

Teyzesi Rana ise evlilik hazırlıkları sırasında eniştesiyle fikir birliği sağlayamamakta, kendi istediklerini yapmak istemekte bu da aile içinde tartışmaların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır.

“Gitmesine, Zeynel’le evlenmesine karşı değilim. Beni anlamadığı için üzgünüm, hem de çok üzgün... Yok, gelinlik neymiş; düğün saçmalıkmuş; iki şahit, bir memur yetermiş; o tantanadan hoşlanmazmış...” (BÇK, 178)

“Acıyla gülümsedi ve gözlerimin içine baktı. O da böyle söyledi. Hem de herkesin içinde. Ben de, ‘Gidersen, bir daha dönme!’ dedim. Kendi düşen ağlamaz, Sıla! Babamın buz gibi sesi, kanımı dondurdu.” (BÇK, 179)

Bebek Annem adlı eserde Ziya zaman zaman anne ve babasıyla küçük anlaşmazlıklar yaşamaktadır.

“Babası böyleydi işte! İnsanın hevesini kursağında bırakırdı. Ama söyledikleri de doğrudu. Kısaca, ‘Ukalalık etme!’ demek istemişti.” (BA, 89)

“Dilara Hanım sabırlı bir kadındı. Gülümseyerek, Bak, demişti, bundan böyle senden tek şey isteyeceğim: Çöp dökmek için sakın bana yardımcı olma bir daha!” (BA, 94)

“Bir gün Babası Seyfi Bey, damdan düşer gibi, Dört beş gün sonra ayrılıyoruz, dedi. Ziya’nın içi burkuldu. Bu kadar çabuktu ha? ‘Ama daha hazırlık yapmam lazım!’ diye mızırdandı.” (BA, 151)

Kitaptaki diğer karakterlerden Şule, babasının ölümünden sonra annesine bakmak zorunda kalmış ve annesini eski haline getirmek için çok çabalamıştır. Zaman zaman oyunlar oynayarak ve arkadaşı Ziya’dan yardım alarak annesinin iyileşme sürecine katkıda bulunmuştur. Bu süreçte küçük çatışmalar da yaşanmıştır.

“Acıklı gözlerle Şule’ye döndü. Kendisinin dev olmadığını anlamış olmalıydı. ‘Bu kazak, dedi ne kadar büyük. Giyemiyorum.’

Şule, Giyemezsin, çünkü bu, dev kazağı. Sense dev değilsin.” (BA, 147)

Çizgili Pijamalı Çocuk isimli yapıtta Bruno ile ailesinin evden taşınma süreci ve ardından meydana gelen olaylar ailede çatışmalara yol açmaktadır.

“Öyle bir yerde yetişmelerini düşünebiliyor musun...? dedi anne.

...tartışma bitmiştir, bu konuda tek bir sözcük daha duymak istemiyorum dedi, baba.”
(ÇPÇ, 115)

Bruno ile ablası Gretel arasında sadece üç yaş bulunmasına karşın birbirleri ile anlaşamamaktadır ve Bruno ablasından korkmaktadır.

“Burada ne işin var? Bir hanımın odasına kapıyı vurmada girilmeyeceğini bilmiyor musun?” (ÇPÇ, 25)

“Çekil yolumdan o zaman, dedi onu dirseğiyle uzaklaştırırken.” (ÇPÇ, 30)

Dedem Bir Kiraz Ağacı adlı eserde Tonino; annesi, babası, babaanne ve dedesiyle aynı binada yaşamaktadır. Babaanne ve dedesiyle aynı ev içinde yaşamasa da günde birkaç defa karşılaşmakta ve onlardan çok hoşlanmamaktadır. Tonino’nun annesi de eşinin ailesini sevmemekte bazen onlarla tartışmalar yaşamaktadır.

“Annem bazen onlardan söz ederken içini çekiyor; Sanki hayaletler gibi sözler ediyordu.” (DBKA, 13)

Tonino’nun annesi, aile içinde eşiyle ve çocuğuyla da anlaşamamakta zaman zaman anlaşmazlıklar yaşamaktadır.

“Ben okula dedemle gitmem, dedim. Bir açıklama yapacağını düşünüyordum, oysa okkalı bir tokat indirdi bana.” (DBKA, 90)

“Ve çabuk o sütünü bitir, oynamayı kes! diye buyurdu.” (DBKA, 90)

Tonino’nun annesiyle köyde yaşayan anneannesi ve dedesi de sağlık sorunları, davranışlar ve bazı konuşmalardan ötürü anlaşamamakta birbirleriyle tartışmaya girmektedir.

“Bir gün, onların tartıştıklarını duyan dedemin sabrı taşı. Onu ilk kez öfkelenmiş görüyordum. ‘Hiçbir şey anlamıyorsun!’ diye bağırdı. Anneni rahat bırak!” (DBKA, 26)

“Baba sen delirdin mi? dedi dedeme, kötü bir ses tonuyla.” (DBKA, 50)

Delifışek adlı eserde Zezé, delikanlılık çağında ve farklı sorunlarla karşı karşıya olan bir gençtir. Zezé, âşık olduğu kızıdan dolayı bazı zamanlarda annesi, babası ve ablasıyla anlaşamamakta ve çatışma yaşamaktadır.

“Salona girdiğimde bütün aile akşam yemeğindeydi. Annem beni azarladı: Yemeğe saatinde gelsen olmaz mı?” (D, 31)

“— Ver şunu bana, Tanrı’nın...

— Tanrı’nın nesi?

Öfkemi yuttum. Tanrı’nın nesi mi? Tanrı’nın cezası...” (D, 54)

“Neden ablanla hiç geçinemiyorsun? O senin tek ablan.” (D, 57)

Domates Saçlı Kız isimli yapıtta Güneş; yetiştirme yurdundan ayrılıp annesi, üvey kardeşi ve üvey babasıyla birlikte yaşamını sürdürmeye başlamış fakat annesi ve diğerleri Güneş’in eve gelmesinden hoşnut olmamıştır.

“Gene sinirlendi. Beni kolay kolay sevmeyecek.” (DSK, 92)

“Annem benim çöp bidonu olmamı istiyor. Kızgınlıklarını kaşık kaşık döktüğü bir çöp bidonu.” (DSK, 108)

“Çayını çabuk çabuk yudumluyor. Aaa! Bana ekşi bir yüzle bakıyor. Ne oluyor? Düşünmeye kalmadan pathiyor. ‘Ya doğru dürüst otur, ya da kalk karşımdan!’”(DSK, 100)

“Sabah sabah neşemi kaçırıp durma! Yemeyeceksen yeme, aç kal! Yurtta yumurta buluyor muydun? Hadi bakalım geç odana.” (DSK,101)

Güneş’in eve gelmesi, annesiyle üvey babası arasında da çatışmalara sebep olmuştur.

“Zaten sen oğlum var diye gittin buldun kızını. İki yıldır beraberiz. Bir gün bile kızının adını anmadın. Kızın olduğunu söyleseydin evlenir miydin seninle?” (DSK, 111)

Fil isimli yapıtta Olive’in annesinin ölümünün ardından babasının depresyona girmesi, sürekli hüzünlü olması ve Olive’in de bu durumdan rahatsız olması çatışmalara sebep olmaktadır.

“Evet, dedi kız. Herkesin her şeyini tamir etmekte üstüne yok. Benimkiler hariç.” (F, 25)

“Biliyorum, dedi Olive, battaniyesinin köşesini kıvrıp bükerken. Ama babam tamir etmedi. Tamir etmeye götürdü, o zamandan beri görmedim bisikletimi.” (F, 37)

“Nihayetinde hiçbir şey demedi, çünkü babası dinlemeyecekti, yanında o fil varken hiçbir zaman can kulağıyla dinlemeyecekti Olive’i.” (F, 102)

Göğü Yere İndirelim adlı eserde Deniz’in öğrenci değişim programıyla Afrika’ya gitme serüveni, başlangıçta olumlu bir durumken sonrasında annesi ve babası arasında çatışmalara sebep olmuştur.

“Afrika’dan kilometrelerce uzaklıktaki bir evde Aslı ile İlker ateşli bir tartışmaya başlamışlardı. Aslı, Sen ne söylediğinin farkında mısın? Dört gündür Deniz’den haber alamıyoruz, diye çıktı.” (GYİ, 87)

“Nerede bu güvendiğimiz program yetkilileri? Söylesene, neredeler? Diye sesini yükseltti Aslı.” (GYİ, 87)

“İlker, birden yerinden sıçrayıp, Aaa hayatım abartıyorsun artık, dedi.” (GYİ, 88)

“Hayır, ben anlamıyorum ki, diye çıktı Aslı. Yemeğini elleriyle yiyor, durmadan garip sesler çıkarıyor, geceleri halının üzerinde uyuyor.” (GYİ, 88)

Hadi Ama Baba! adlı eserde Feli’nin anne ve babası ayrı yaşamakta ve bu durum Feli ile anne babası arasında anlaşmazlıklara sebep olmaktadır.

“Beni en çok hayal kırıklığına uğratan babamdı. Beni almaktan bu denli kaçacağını beklememiştim.” (HAB, 25)

“Babamı tüm hafta boyunca bir kez olsun görmedim! Telefon etmesine ve benimle buluşmak istemesine rağmen. Hep reddettim. Ona karşı hâlâ öfke doluydum.” (HAB, 34)

“Annem bana doğru eğildi ve işaret parmağıyla çenemi kaldırmak istedi. Bundan oldum olası hoşlanmam! O anda sabrım tükendi; elini itip, Dokunma bana! diye bağırdım.” (HAB, 148)

“Kafayı üşüttünüz! diye haykırdı annem. On parmağıyla saçlarını karıştırıyordu.” (HAB, 149)

“Sen, senin neyi beklediğinin bilincinde bile değilsin! diye haykırdı annem.” (HAB, 150)

“Babama elbiseyi gösterdiğimde neredeyse bayılıyordu. Cesedimi çiğnemedi, asla! diye haykırdı ve mağazaya girmeyi reddetti.” (HAB, 194)

Feli'nin gazetecilik yapan annesi daha çok para kazanmak amacıyla Almanya'ya gitme kararı verir ve kızını da kız kardeşine emanet eder. Feli; teyzesinin evine taşınır ancak teyzesi, eniştesi ve kuzenleriyle anlaşamaz ve bir süre sonra evi terk eder.

“Tam kiraz rezaletini temizlemek üzereydik ki, mutfığa Anne-Marie teyze girdi. Kadının geçirdiği bağırma krizi histerik türdendi. Ona zaten temizliğe başladığımızı söyledim. Ama beni dinlemedi bile.” (HAB, 35)

“Daha otuz saniye bile geçmeden Gus enişte kapıyı hışımla açıyor ve bu tür sokak ağzını kabul edemeyeceğini haykırıp, bana çıkışıyor. Bir daha kulağına böyle bir şey çalınırsa, baldızının evladı için başka bir yer araması gerekirmiş!” (HAB, 38)

“Hayır! Anlamadım! diyorum. Beni önce suçluyorsun, sonra da hiçbir şey açıklamıyorsun!” (HAB, 38-39)

“O da ne yapacağımı bana sen söyleyemezsin! diyor ve dönüp gidiyor.” (HAB, 39)

İyiler ve Kötüler isimli yapıtta Tarık, kardeşi Suna ve kendi arkadaşları ile çok anlaşamayan bir çocuktur. Bu da iletişimde çatışmalara sebep olmaktadır.

“Yürüsene! Kocaman kızsın, eşek kadar derler ya, işte öyle!” (İVK, 20)

“Tam o sırada bir şey Suna'nın kulağına 'küt!' diye indi. Bu esnada kızcağız 'Ay, annem!' diye bağırarak yere kapaklandı. Evet, Tarık kartopu atmıştı.” (İVK, 38)

“Bu ne? demişti o gün akşam, 'Utanmıyor musun?’

‘Sen karışma’ cevabını almıştı.” (İVK, 66)

Eserdeki öteki kahramanlardan Münir, babası ile anlaşamaz ve baba ile oğul evin annesi öldüğü için sürekli birbirlerini suçlar. Baba doğum esnasında yaşamını yitiren eşi için oğlunu, oğlu da annesini hastaneye götürmeyerek ölmesine yol açtığından babasını hatalı görmektedir.

“Ben babamı niye sevmiyorum! İçindeki ses şöyle derdi:

Niye seveceksin? O seni sevmiyor ki!... Her akşam sarhoş, eline para geçse içkiye, kumara veriyor. O zaten anneni de sevmezdi! Sana hep ‘Anan seni doğururken öldü!’ der, ama asıl suç onundu.” (İVK, 23)

Kaledibi Sokağı isimli yapıtta Bilgin'in Antalya'ya taşınmasının ardından kuzeni Kutlu abisi ile iletişimi öne çıkmaktadır. Kutlu ile iyi geçinen Bilgin; Kutlu'nun

arkadaşları ile görüşmesinden, kendisinin ihmal edilmesinden kimi zaman şikâyet etmektedir, bu da iletişimde aksaklıklara yol açmaktadır.

“Çabuk gir içeriye yoksa paralarım şimdi seni.” (KS, 70)

“Madem şiir okumayı bu kadar sevdin, şimdi ceza olarak sen bir şiir yazacaksın... dedi.” (KS, 93)

“Bunu sakla da akşama babana gösterelim. Bir daha da benim kâğıtlarımı benden izinsiz karıştırma.” (KS, 94)

Karne Oyunu isimli kitapta Nora, üstün zekâlı olduğu halde zekâsını ve yeteneklerini herkesten saklamış düşük notlar alarak ailesinin ve öğretmenlerinin tepkisini çekmiştir. Bu da aile içinde çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur.

“Ann, İyi deneme, Nora. En azından yeşil bir tane seçmişsin. Dediğim gibi, bu bir bebek yapbozu değil. O yüzden, çek git başımdan, dedi.” (KO, 20)

“Başımı salladım. İstiyorsanız kendiniz bakın. Ama ben okumayacağım. Notlarım beni ilgilendirir, başka hiç kimseyi değil.” (KO, 42)

“Babamın sabrı taşmıştı. Hayır! diye bağırdı. İzin vermiyoruz! Notlarını ailene okumadan bu masadan kalkamazsın.” (KO, 43)

“Arabaya yolu yarılamiştık ki annem, ‘Neler saçmaladın orada öyle Nora?’ dedi. 2’lerin biçimini beğeniyorsun ha?! Ne demek istedin sen?” (KO, 66)

“Todd ise, haberi duyunca gözlerini devirerek, Tek eksiğim buydu –sivri zekâ bir kız kardeş- daha dedi. “ (KO, 109)

Kızım, Ben Çocukken... adlı yapıtta iki çocuğun anneleriyle ve birbirleriyle yaşadıkları çatışmalara yer verilmiştir. Söz konusu çatışmalar çoğunlukla nesil farkından kaynaklanmaktadır. Teknolojiye bağımlılık, annenin çocukların giysileri ve saçlarıyla alakalı olarak yapmış olduğu yorumlar, izin almadan elbise giyme, ergenlikten dolayı yaşanan değişimler, kardeşler arasındaki kıskançlık vb. sebeplerden ötürü de çatışmalar gerçekleşmektedir.

“Ne o, haberim yokken, Telefonla Öğretim Lisesi mi açıldı yoksa? Dersini neden okulda yazmıyorsun da telefonda alıyorsun, anlayamadım.” (KBÇ, 15)

“Saçını taramamışsın! Bu saçla sokağa çıkılır mı?” (KBÇ, 19)

“Taramamış mıyım? Yarım saattir ayna karşısında ne yaptığımı sanıyorsun anne? Böyle kıvrılabilmek için canım çıktı.” (KBÇ, 19)

“Neden ablam toplamıyor da ben topluyorum? Bütün yaptığı, ayna karşısında sivilcelerini sıkmak. Biraz da ona söyle.” (KBÇ, 43)

“Kardeşim hiç iş yapmıyor ama!” (KBÇ, 51)

Kirazlı Köşkün Çocukları adlı eserde Şermin ailesiyle birlikte büyük dedenin köşküne taşınır. Amcası ve ailesinin de köşke taşınmasıyla kuzeni Ragıp ile aynı odada kalmak zorunda kalan Şermin; bu durumdan şikâyet etmekte, Ragıp’la anlaşamamakta bu da ailesiyle tartışmalara sebep olmaktadır.

“Koca köşkte bir sürü oda var. Ragıp neden benim odamda kalacak, anlamadım gitti diye şikâyet etti.” (KKÇ, 50)

“Abla mı? Nereden ablası oluyorum ki ben onun? Kim sokuyor bunları aklıma acaba, diye düşündü. Kızgın, Buradayım Ragıp ama senin ablan falan değilim! Dedi.” (KKÇ, 58)

“Ben bu hayalet mayalet konuşmalarını artık duymak istemiyorum. Kendinize başka eğlence bulun tamam mı?.. Babasının sesi iyice sertleşti, Tamam mı? diye bağırarak sordu.” (KKÇ, 95)

Köşkün bahçesinde yer alan atölyeye yaklaşması yasaklanan Şermin, merakını dizginleyemez ve ailesinden gizli atölyeye girer. Bu da ailesiyle küçük çatışmalara sebep olur.

“Buradan kurtuluş yok Şermin, bana hemen yanıt ver, diye Şermin’i tersledi.” (KKÇ, 94)

“Annesi de azarlanmasından pay kapmak istercesine Kimseye Şermin nerede diye sormak istemiyorum. Önceden nerede olduğunu bilmek istiyorum...” (KKÇ, 95)

“Bedriye Hanım. Tabii, işine gelmeyince sen her şeyi halının altına itmek istiyorsun? Bu el işlerini de öğrengsen fena mı olur? diye tersledi.” (KKÇ, 121)

“Haluk Bey kızlara ‘Hadi eve girin, çabuk!’ diye bağırdı.” (KKÇ, 152)

“Cenani Bey’den anahtarı gizlice almanı sonra konuşacağız ve en ağır cezayı da bu nedenle çekeceksin.” (KKÇ, 158)

Amcası Namık Bey de Şermin’in gizlice atölyeye gitmesine sinirlenmiş ve tepkisini dile getirmiştir.

“*Namık Bey dayanamadı, ‘O gece bizi mi dinledin sen, pes yani Şermin!’ dedi.*” (KKÇ, 157)

Matilda adlı eserde olağanüstü yeteneklere sahip olan Matilda, anne ve babasıyla sürekli çatışma içerisinde. Zekâsı sayesinde anne ve babasına gerekli dersleri veren Matilda; ailesine göre işe yaramayan, baş belası bir çocuktur.

“*Tanrı aşkına söyler misin, TV’nin ne eksiği var? Altmış iki ekranlı güzel bir TV’miz var ve sen gelip benden kitap istiyorsun! Kızım, iyice şımarıyorsun artık sen!*” (M, 14)

“*Bırak palavrayı! diye bağırdı baba. Tabii ki baktın! Bakmış olmalısın. Dünyada hiç kimse doğru cevabı böyle veremez, hele de bir kız çocuğu! Sen küçücük bir hilekârsın Bayan, işte o kadar! Bir hilekâr ve bir yalancı!*” (M, 57)

“*Dönmüyoruz dedi baba, Şimdi defol git! İşim başımdan aşkın!*” (M, 246)

Matilda’nın öğretmeni Bayan Honey; küçük yaşta anne ve babasını kaybettiğinden uzun süre teyzesi ile beraber yaşamış, bu süreçte teyzesi ona çok kötü davranmıştır. Bayan Honey, öğretmen olduktan sonra teyzesi ile beraber yaşamayacağını söyleyerek kendi evinden ayrılmak zorunda kalmıştır.

“*Şeytanın ta kendisiydi o; babam aradan çekilir çekilmez, dehşet saçan birine dönüştü. Hayatım kâbustan farksız bir hale geldi.*” (M, 209)

“*Teyzem birden patladı, Ev kiralamış! diye feryat etti. Dünyada haftalık bir sterlinden başka bir şeyin yokken nasıl ev kiralarmışsın bakalım?*” (M, 214)

Sol Ayağım isimli yapıtta neredeyse bütün çatışmalara örnekler sunulmaktadır. Christy’nin hastalığından kaynaklı olarak tedaviye yardım etmek için başka bir oda yapılmak istenmektedir. Söz konusu odanın yapımında ebeveynler arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır.

“*Bu işi ancak ben öldükten sonra yapabilirsin, dedi babam.*” (SA, 94)

“*Bu ne? dedi. Ne yaptığını zannediyorsun?*” (SA, 95)

Christy, hastalığının verdiği sıkıntılardan kaynaklı olarak bazen kardeşleri ve annesi ile de çatışmalar yaşamaktadır.

“*Saçmalama, şaka yapıyorsun değil mi?*” dedi gülerek. (SA, 40)

“*Aptal, diye cevap verdim. Sadece kalemi tutacaksın ve ben ne yazacağımı söyleyeceğim.*” (SA, 121)

“Ne var Chris? dedi annem. Bebeği uyandıracaksın.” (SA, 22)

“Bu aptalca, dedi. Dâhi olmana gerek yok. Sadece dene!” (SA, 55)

Türkü Çocuk isimli yapıtta Barış’ın yazları anne ve babasıyla babaannesinin köydeki evine gitmeleri, tütün işiyle uğraşmaları aktarılmaktadır. Barış kendisinden küçük kardeşi Bilge ile ara ara çatışmalar yaşamakta, annesi de Barış’ı azarlamakta ancak yine de kardeşini çok sevmektedir.

“Bilge’nin çığlık çığlığa ağlaması, annesinin yetiştirip, Yine mi canını yaktın kardeşinin? diye azarlaması... Yok onlar hiç komik değildi.” (TÇ, 24)

“Barış’ın oynasın diye verdiklerini beğenmeyip ya elindekileri almaya çalışacaktı Bilge ya da bulamasın diye dolap diplerine sakladığı en değer verdiği oyuncakları bulup çıkaracaktı.” (TÇ, 129)

Barış’ın anne ve babası öğretmen olduğu için Barış ve kardeşiyle bazen babaannesi ilgilenmekte ancak bazı zamanlarda babaanne, bu durumdan şikâyet ederek anlaşmazlıklara sebep olmaktadır.

“Babaannem, ‘Benden bu kadar! Kadın tutun, baktırın çocuklarınıza’ dedi. Annem de kadın tutacak kadar para kazanmadıklarını söyledi.” (TÇ, 134-135)

Yankılı Kayalar isimli yapıtta Mehmet ile kardeşi Hatice’nin annesini ve babasını yitirmelerinden sonra İstanbul’a gelmeleri, dayısı ve yengesi arasında çatışmalara yol açmıştır. Yengesi, Mehmet ve Hatice’yi kabul etmek istemez ve ailesi ile devamlı olarak çatışmaların yaşanmasına sebep olacaktır.

“Geldikleri gün ağzımızın tadını kaçırdılar. Hem biliyor musun ben hiç hoşlanmadım bunlardan.” (YK, 78)

“Allah’tan kork hanım! Sen zorla ikna olacak biri misin?” (YK, 78)

“Biz zor geçiniyoruz, bir de onları mı besleyeceğiz?” (YK, 79)

“Şakir! Şakir! Kendine gel! Zaten seninle anlaşamayacağımızı, ayrı dünyaların insanları olduğumuzu söylemişlerdi.” (YK, 80)

Söz konusu tartışmalar çocukların evden gönderilme sürecine dek devam eder.

“Dayanamayacağım artık, anlıyor musunuz dayanamıyorum! Defolun gidin!” (YK, 102)

Mehmet'in yengesinin yaptıklarına kuzeni Tansel de karşılık vermekte, bu da Tansel'in de annesi ile çatışmasına yol açmaktadır.

“—Anne niye böyle yapıyorsun? Yazık günah değil mi?

—Sen karışma! Senin aklın ermez!” (YK, 81)

“Sen onlarla bir misin? Bu evin çocuğusun!” (YK, 82)

“Ne diyorsun anne? Onlar hem misafirlerimiz, hem de halamın çocukları. Bu davranışın beni çok üzüyor.” (YK, 82)

Yasemen isimli kitapta Yasemen, ekonomik sıkıntılar sebebiyle anne ve babasının çokça tartışmasına şahit olmaktadır.

“Bırak ben çalışayım, diyorum bırakmıyorsun. Evin geçimini düşündüğün yok. Nedir benim çektiğim söylesene?” (Y, 9) “Çaresine bakarız, diye evden çıkıyorsun, iki gün sonra meteliksiz dönüyorsun.” (Y, 9)

“Çok seviyorsan kızını, karnını doyur önce.” (Y, 10)

“Babam, çocuğu istemiyor. Daha önce bıraksaydım onu, şimdi babamın evinde olurdum.” (Y, 22)

“Ben diyeceğimi dedim. Babam gelsin bir saat durmam bu evde. Esir değilim ben.” (Y, 30)

“Ne diye yokuşa sürüyorsun? Biraz daha sabret. Olmazsa ben götürürüm seni Akhisar’a...” (Y, 31)

Yasemen'in annesi yaşadığı sıkıntılardan dolayı kızına sürekli tepki göstermekte ve sahip çıkmamaktadır.

“Çekil başımdan...” (Y, 10)

“Kanım acıktı. Anneme söyledim kovdu beni.” (Y, 14)

“Zıkkımın Kökü isimli yapıtta yoksul ve mutlu bir ailesi olan Muzo'nun deneyimleri anlatılmakta ve zaman zaman annesiyle babası arasındaki çatışmalara da yer verilmektedir.

“Hehey, neye erer ki senin aklın?” (ZK, 13)

“Ocağın batmaya herif, kurşun gibi olmuş.” (ZK,13)

“Bre herif, düşünmek için sabahlara kıran mı girdi be!” (ZK, 22)

Kitaplardaki çatışmalar ile yazarlar, tüm ailelerde farklı iletişim şekilleri bulunabileceğini okuyuculara hissettirmiştir. Aile içinde çatışmaların olması iletişimdeki bazı eksikliklerden kaynaklanmakta ve tamamıyla olumsuz bir durum olduğunu yansıtmamaktadır. Tüm bireylerin bireysel özelliklerine koşut olan değişik iletişim şekilleri vardır. Söz konusu farklılıklardan çok aile bireylerinin iletişiminin sürekliliğinin sağlanması daha önemlidir.

Annemin Gölgesi, Domates Saçlı Kız, Fil, Matilda, Yasemen adlı kitaplarda çocukların ebeveynleri tarafından fazlaca önemsenmemesi, çocuklara gerekli ilgi gösterilmemesi aile içinde çatışmaların yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Delifışek ve Kızım, Ben Çocukken... adlı kitaplarda ise çocukların ergenlik dönemlerinden kaynaklı çatışmalar yaşanmıştır. Bireyin ergenlik döneminde belli bir geçiş döneminde olması, ailesi ve çevresindekilerle iletişimde problemlerin yaşanması normal bir durum kabul edilmektedir.

Ailedeki diğer bireylerle çatışmanın az yaşanmasının sebebi ise geniş aile tipine çok yer verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Kardeşler arasındaki çatışmalar kıskançlık, birbirleri arasında rekabet, yaş farkı gibi sebeplerden dolayı gerçekleşmektedir.

Anne ve baba arasındaki çatışmalara da eserlerde çokça yer verilmektedir. Balıkçının Kızı, Yasemen ve Zıkkımın Kökü adlı eserlerde yaşanan ekonomik sıkıntılar ebeveynler arasında anlaşmazlıklara sebep olmuştur.

3.3. Aile Tutumları

Tablo 3.3: Anne-Baba Tutumlarının İncelenen Kitaplara Göre Dağılımı

Demokratik/Destekleyici Tutum	Ballı Çörek Kafeteryası, Bebek Annem, Hadi Ama Baba!, İyiler ve Kötüler, Kaledibi Sokağı, Karne Oyunu, Kızım, Ben Çocukken..., Kirazlı Köşkün Çocukları, Sol Ayağım, Türkü Çocuk, Yankılı Kayalar, Zıkkımın Kökü
Otoriter/Baskıcı Tutum	Balıkçının Kızı, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Domates Saçlı Kız, İyiler ve Kötüler, Kirazlı Köşkün Çocukları, Matilda
Koruyucu/Kollayıcı Tutum	Delifişek, Göğü Yere İndirelim, Yasemen
Hoşgörülü/Gevşek Tutum	İyiler ve Kötüler
İlgisiz Tutum	Annemin Gölgesi, Balıkçının Kızı, Bebek Annem, Çizgili Pijamalı Çocuk, Dedem Bir Kiraz Ağacı, Delifişek, Domates Saçlı Kız, Fil, Hadi Ama Baba!, İyiler ve Kötüler, Matilda, Yasemen, Zıkkımın Kökü
Tutarsız/Dengesiz Tutum	

Tablo 3.3'te, araştırmada üzerinde durulan çocuk kitaplarındaki ebeveyn tutumlarına yer verilmiştir. Eserlerde otoriter tutumların sayısı 7; demokratik tutumların sayısı 12 tanedir. Eserlerde hoşgörülü/gevşek tutuma 1; ilgisiz tutuma 13; koruyucu/kollayıcı tutuma 3 defa yer verilmiştir. İncelenmiş olan eserlerde tutarsız/dengesiz tutum yer almamaktadır.

Annemin Gölgesi isimli yapıtta baba, oğluna karşı ilgisizdir. Eşini trafik kazasında yitirdikten sonra çocuğuna hiç ilgi göstermemiş ve TV bağımlısı bir kişi olmuştur. Çocuğun mevcudiyeti veya yokluğu baba için önemsizdir.

“Bana bir kez olsun ‘Oğlum! Yavrum!’ dediğini duyamamak...” (AG, 23)

“Yeter artık be! Yeter! Çevir şu kafanı da bizden yana, gör artık bizi! Gör artık oğlunu! Gör! Gör!” (AG, 50)

Balıkçının Kızı isimli yapıtta ilgisiz tutumla otoriter/baskıcı bir aile tutumu yer almaktadır. Samiye, babasına ait vergi borcunu ödemek için yaş bakımından kendisinden büyük biri ile evlendirilmeye çalışılır. Fakat evlenmeyi istemeyen Samiye, gereken desteği ailesinden göremez ve evden kaçır. Ailesi sonrasında Samiye'yi merak edip aramaz.

“Koşarak babamın yanına gittim. Önünde diz çöküp yalvarmaya başladım. Beni bırakmaması için elini ayağını öptüm... Bir an için, beni bağına basıp öpeceğini, sonra da bir

kahkaha koyuverip; ‘Korkma kızım, sen kötü bir rüya görmüşsün. Haydi sıkma canını.’ diyeceğini bekledim. Ama öyle olmadı.” (BK, 26)

Ballı Çörek Kafeteryası adlı kitapta Sıla’nın babası, eşinin ve kızının hayali olan kafeterya işinde kızına gerekli desteği sağlamış ve işini bırakarak kızının yanında olmuştur. Bu da babanın destekleyici tutum içinde olduğunu göstermektedir.

“Yani istersen... El ele verirse başarırız. Ne dersin?” (BÇK, 40)

“Kızımla kafeteryamızı işletirken, bir yandan da iç mimarlığı sürdüreceğim. Pekâlâ, ikisini de yürütebiliriz. Değil mi, Sıla?” (BÇK, 41)

“Sabaha kadar fısıldandınız. Kaldırmaya kıyamadım sizi. Okul da tatil...” (BÇK, 135)

Bebek Annem adlı kitapta Şule’nin annesi, eşini aniden kaybetmesinin ardından çocuğuna ilgisiz tutum sergilerken Ziya’nın anne ve babası demokratik/destekleyici tutumun özelliklerini yansıtmaktadır.

“O gün çok mutlu oldu. Hatta bana, Sen kimsin? diye sordu. O kadar şaşırdım ve heyecanlandım ki anlatamam. Kırk yıl düşünsem, annemin bana, Sen kimsin? diye soracağı aklıma gelmezdi.” (BA, 103)

“Ziya’ya bu konuda annesi Dilara Hanım yardım edebilirdi. Çarşaf konusunu ona açtı. Annesi güldü. Eski çarşıftan bol ne var? dedi. İstedğin kadar bulabiliriz.” (BA, 131)

“Ziya konuyu annesine anlattığında, Dilara Hanım gülümsedi. Sanki yıllardır dev kazaklar ören bir fabrikanın yöneticiliğini yapmış gibiydi. Tabi ki yapılır, dedi. Yün olduğu sürece büyük de örülür.” (BA, 140)

Çizgili Pijamalı Çocuk isimli yapıtta aile otoriter/baskıcı ve ilgisiz bir tutuma sahiptir. Bruno’nun babası asker olduğu için baskın bir karakterdir ve belirli kurallara göre yaşamaktadır. Söz konusu kuralları uygularken de baskıcı bir tutumu benimsemektedir.

“Ama artık susacaksın, dedi baba sesini yükseltip sözünü keserek. Normal aile yaşamlarında ona uygulanan kuralların hiçbiri baba için geçerli değildi.” (ÇPÇ, 50)

Bruno, gizlice evden çıkıp arkadaşı Schumel’le görüşür. Tel örgülerin arasında arkadaşı ile görüşen Bruno’nun buluşmaları evdekilerin dikkatini çekmemiştir. Bu da ailenin ilgisiz tutuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Bundan sonraki birkaç hafta, Bay Lizst evden ayrıldıktan sonra Bruno, anne akşam uykusunu uyurken evden ayrılıp Shmuel ile buluşmak üzere tel örgü boyunca uzun yürüyüşünü yapmaya devam etti.” (ÇPÇ, 139)

Dedem Bir Kiraz Ağacı adlı eserde anne; otoriter/baskıcı, baba ise ilgisiz tutum davranışlarını yansıtmaktadır.

“Akşamları bile eve gelmiyordu babam; yalnızca hafta sonları beni alıp şehirdeki eve götürüyordu.” (DBKA, 120)

“İkisi de bana ne yapmak istediğimi asla sormazdı.” (DBKA, 126)

Delifışek adlı eserde aile, zaman zaman ilgisiz tutum benimserken kimi zaman da koruyucu/kollayıcı tutum sergilemektedir. Zezé’nin babası hastalığından dolayı Zezé’ye daha ilgili davranmaya başlamış, sonrasında onun kız arkadaşından ayrılmasını dahi istemiştir.

“Babam bana bu kadar güzel bir şey hiç söylememişti. O anı yıllarca beklemiştim.” (D, 41)

“Aman Tanrım, varlığımdan haberliydi. Onun gözünde var olan biriydim ben.” (D, 53)

Domates Saçlı Kız isimli yapıtta iki ayrı ailevi tutum bulunmaktadır. Güneş’in annesi çocuğuna karşı ilgisizdir. Güneş’i küçükken yetiştirme yurduna bırakmış ve onu hiç aramamıştır. Ardından, yanına alsa da kızının duygularını önemsememektedir. Kızının şakalarına aldırmamış, ona kızmıştır. Eşi, Güneş’i istemediğinden kendisi de kızına karşı baskıcı/otoriter bir tutumla yaklaşmıştır.

“Çek, pis burnunu yiyecekten.” (DSK, 82)

Baba kızına kızar ve tokat atar iken bile annesi hiç müdahalede bulunmamaktadır. Bu da annenin ilgisiz tutum içinde olduğunu kanıtlar niteliktedir.

“Babam hırsıyla yerinden fırlıyor. Beni omuzlarından tuttuğu gibi ayağa kaldırıyor. İki tokat indiriyor enseme.” (DSK, 101)

Güneş, annesinin mutlu olması için radyo programında şarkı isteğinde bulunduğu zaman da dahi annesi Güneş’e karşı sert bir karşılık vermiştir.

“Telefon paralarını kim ödüyor, hiç düşündün mü?” (DSK, 107)

Güneş başının ağrıdığını söylediği zaman annesi çok ilgilenmemiş, ev işleriyle ilgilenmiştir. Ateşinin olduğunu gördüğünde de üzerini örtmüş, sırtına havlu koymuş ve TV seyretmiştir. Ardından, kızını kontrol etmemiştir.

“Kapıyı çarpıp içeri gidiyor. Salondan dalga dalga televizyon sesi geliyor. Sese annemin neşeli gülüşleri karışıyor.” (DSK, 150)

“Hani, annelerin uykusu kuş uykusudur derlerdi. Sözde çıt olsa duyarlarmış. Benim annem kuş değil kış uykusunda.” (DSK, 152)

Fil başlıklı eserde Olive’in annesinin ölümünden sonra babasının mutsuzluğu ve babanın kızıyla yeterince ilgilenmemesi anlatılmaktadır. Baba, kitabın büyük çoğunluğunda ilgisiz tutum içerisinde. Olive’in istediği bisikleti tamir etmemekte, kızının söylediklerini kimi zaman görmezden gelmektedir.

“Ben bisikletimi getirmek istiyorum, dedi Olive. Yüzü durgun, gözleri uzaklardaydı. Babam bir gün tamir ederse tabii.” (F, 25)

“Evet, dedi kız. Herkesin her şeyini tamir etmekte üstüne yok. Benimkiler hariç.” (F, 25)

“Babası çenesini yumruğuna dayayıp kıza baktı. Babasının bir şey söylemesini bekledi kız. Bisikletten, gövdesinin şeklinden, selenin renginden bahsetmesini bekledi.” (F, 42)

“Ne var ki babası hiçbir şey demedi, yemeğine geri döndü.” (F, 42)

“Nihayetinde hiçbir şey demedi, çünkü babası dinlemeyecekti, yanında o fil varken hiçbir zaman can kulağıyla dinlemeyecekti Olive’i.” (F, 102)

Göğü Yere İndirelim adlı kitapta Deniz her ne kadar yaramazlıklarıyla çevresindekileri bezdirse de anne ve babası onun için oldukça endişelenmektedir. Öğrenci değişim programıyla Afrika’ya giden Deniz’in ailesi, koruyucu/kollayıcı tutumun özelliklerini yansıtmaktadır.

“Aslı ile İlker, tek çocukları olmasından dolayı hep onun üzerinde titremiş, isteklerini neredeyse hiç geri çevirmemişlerdi.” (GYİ, 12)

“İyi ve güzel şeylerin yanı sıra, yaptığı yaramazlıklar da gelirdi kulaklarına tabii fakat pek aldırış etmezlerdi. Hem çocuk dediğin haylazlık yapabilirdi, bu gayet doğaldı onlara göre.” (GYİ, 13)

“Aslı, Sen ne söylediğinin farkında mısın? Dört gündür Deniz’den haber alamıyoruz, diye çıkıştı.” (GYİ, 87)

“Neden olmasın İlker! Hâlâ kabile hayatı yaşıyorlarmış bir düşünsene, diye bağırarak ellerini yüzüne kapatıp ağlamaya başladı. Biz ne yaptık İlker? Deniz’i, oğlumuzu yamyamların eline teslim ettik. Biz ne yaptık?” (GYİ, 88)

Hadi Ama Baba! adlı eserde Feli’nin babası başlarda ilgisiz tutum sergilerken sonrasında kızının yanında olmuş destekleyici/demokratik tutumu benimsemiştir.

“Beni en çok hayal kırıklığına uğratan babamdı. Beni almaktan bu denli kaçınacağını beklememiştin.” (HAB, 25)

“Madem tatilinden vazgeçmem gerekiyor, babacığım, başka bir dileğim var! dedim. Tabii, kızım! dedi babam memnuniyetle. Neymiş peki?” (HAB, 123)

“Peki, öyle olsun bakalım! diye mırıldandı babam. “ (HAB, 124)

“Babam bunu oldukça rahat karşıladı. İyi bir baba, sırf misafir sayısı iki katına çıktı diye kalbi yaralı ve kederli kızına suçlamada bulunmaz. Ne de olsa, bu partinin beni avutmasını bekliyordu.” (HAB, 133)

Feli’nin annesinin gazetecilik mesleğinden dolayı Almanya’ya taşınması; kızını akrabalarına, daha sonra eşine emanet etmesi de kısmen ilgisiz tutum içinde olduğunu göstermektedir.

“Bayan Huber’in kızı, dedi gece bekçisi. Viyana’dan gelmiş! Şu anda uyuyor! Annesinin bundan haberi olmadığına kalıbımı basarım.” (HAB, 60)

“Kısacası, şimdilik annen seni önümüzdeki altı hafta için İngiltere’de bir yaz kampına kaydettirdi.” (HAB, 99)

“Annem her defasında söz verdi. Ama bir sonraki telefon sohbetimizde onu uyardığımda, Aman Tanrı’m tamamıyla unuttum! Hemen yarın hallederim! cümlelerini duydum hep.” (HAB, 162)

İyiler ve Kötüler isimli eserde aileler; demokratik/destekleyici, hoşgörülü/gevşek, ilgisiz ve otoriter/baskıcı tutumun özelliklerini yansıtmaktadır. Eserdeki kişilerden Münir’in annesi doğum esnasında yaşamını kaybetmiş, babası eşinin ölümünden dolayı Münir’i sevmemiş ve kimi zaman da oğluna şiddet göstermiştir. Babasından ilgi ve sevgi görmeyen Münir, bunun negatif neticelerini hayatının sonraki aşamalarında daha belirgin görecektir.

“Sevgi görmediği için herkese için için hınç duyardı. Hiç kimseyle arkadaşlık kuramazdı.” (İVK, 23)

“Hatta hep babasının bir yerlerde seferde olmasını ister, böylece evde yalnız kalırdı. Bu biraz daha az dayak, biraz daha az azar demekti Münir için.” (İVK, 26)

Eserdeki diğer kahramanlardan Suna ile Tarık’ın ailesi onlara hoşgörölü/gevşek bir tutum ile yaklaşır. Evde yangın çıkması ile çocukların ebeveynlerinin yanında olmaması, tek başına bırakılması da bunu kanıtlar niteliktedir.

“Anneee, nerdesiniz? Baba, nerdesiniz, ağabeyim içerde yanıyor!” (İVK, 54)

“Ali, iki kardeşi hüüzünlü gözlerle süzdü. Anneleri babaları yanlarında olsaydı, böyle mi olurdu?” (İVK, 56)

“Gece kulübüne gittiler, bizi götürmediler.” (İVK, 56)

“Evlerinde içki bulundurmasalardı Tarık ölümle burun buruna gelir miydi?” (İVK, 56)

“Münevver Hanım nerede acaba? Kocası olacak adam, onu da kendine benzetti herhalde.” (İVK, 58)

Eserdeki öteki kahraman Ali’nin annesiyle babası da çocuklarına demokratik/destekleyici tavır ile yaklaşmıştır. Ali’nin ailesi, çocuklarına sevgi ile yaklaşarak belli bir sorun karşısında destekte bulunmakta ve çocuklarını değerli görmektedir.

“Üzölme evlat, dedi. Olur böyle şeyler.” (İVK, 40)

“İki arkadaş gibi konuşuyorlardı.” (İVK, 40)

Kaledibi Sokağı isimli yapıtta demokratik/destekleyici tutum ön plana çıkmaktadır. Ailesi Bilgin’in duyguları ve fikirlerine değer vererek çocuklarını desteklemektedir.

“Aslan oğlum be... İnsanın böyle çalışkan oğlu olursa sırtı yere gelmez, diyerek iki yanağıma birer öpücük kondurdu.” (KS, 77)

“Aferin benim akıllı oğluma. Ne de güzel yazmışsın... Büyüyünce daha güzellerini yazarsın inşallah.” (KS, 95)

Karne Oyunu isimli eserde üstün zekâlı çocuk olan ve bunu ailesinden gizleyen Nora’nın düşük notlar alması ailesinin dikkatini çeker. Ailesi büyük tepkiler vermekten ziyade bunun sebebini öğrenmeye çalışarak sorunu çözmektedir. Ailenin destekleyici/demokratik tutumu ön plandadır.

“Biz seni ne Ann’le, ne Todd’la, ne de bir başkasıyla kıyaslayacak değiliz. Biz yalnızca eğitimleriniz, okulda neler yaptığınız üzerine konuşmak istiyoruz; bir aile olarak bunları konuşabilmeliyiz.” (KO, 43)

“Herkes birbirinden farklıdır ve herkes aynı başarıyı gösteremeyebilir, bunu biliyoruz.” (KO, 43)

“Anlıyorsun, değil mi, Nora? Biz seni utandırmaya çalışmıyoruz. Ama bu konunun temeline inmek zorundayız.” (KO, 51)

“Peki, Nora, gidebilirsin. İşin en sevdiğim yanı bunu söyleyenin Bayan Hackney olmamasıydı. Annemdi.” (KO, 176)

Kızım, Ben Çocukken... isimli eserde anne demokratik/destekleyici tutuma sahiptir. Anne, çocukları ile kendi kuşağı arasında farklar için örnekler sunup çocuklara karşı anlayışlı davranışları ile öne çıkmaktadır. Çocukları ile devamlı olarak iletişimde olması da bunu destekler niteliktedir.

“Hava güzel. Bisikletine binip dolaşmak ister misin?” (KBÇ, 9)

Annenin kızı âşık olduğunu söylediği zaman anlayışlı yaklaşması, bireysel örnekler vermesi, öneriler sunması destekleyici tavrını kanıtlamaktadır.

“Ne yapacağım ben şimdi? İlk aşkı olmalı bu. Sert çıksam uzaklaşabilir benden. Bir daha da hiçbir şeyini anlatmaz. Yumuşak davransam, şımarıp şu yakışıklı dediği çocuğa yüz verebilir.” (KBÇ, 40)

Kirazlı Köşkün Çocukları adlı kitapta Şermin’in ailesi hem demokratik hem de otoriter aile tutumunun özelliklerini yansıtmaktadır. Anne ve babanın, dedesinin atölyesine gitmesini yasaklamaları otoriter tutuma sahip olduklarını gösterirken ileride eş seçimini kızlarına bırakmaları, kızlarının fikirlerine değer vermeleri de destekleyici/demokratik aile tutum içinde olduklarını göstermektedir.

“Eliyle bahçenin bitimindeki tek katlı yapıyı göstererek, Ha! Oraya gitmen yasak. Kesinlikle yasak... O atölyenin yakınına bile gitmeyeceksin, tamam mı? Bunu aklından çıkarma, demişti.” (KKÇ, 60)

“Ayrıca her genç kızın eşini kendisinin seçmesi gerekiyor. Şimdi böyle değil ama sen büyüyünce bu değişecektir elbet. Değişmezse bile sana söz, sen kendi eşini kendin seçeceksin, demişti.” (KKÇ, 86)

“Buradan kurtuluş yok Şermin, bana hemen yanıt ver, diye Şermin’i tersledi.” (KKÇ, 94)

“Hata sende değil kızım, seni tanımama rağmen, koruma duygusuyla seni engellemeye çalışan bende, ben bunun olacağını adım gibi biliyordum, dedi.” (KKÇ, 152)

“Kızımı, canımdan çok sevdiğim varlığımı korumaya çalışıyorum, tehlikelerden uzak tutmayı istiyorum... Ama bunun yapma, öyle olmaz, dur, beni dinle, söylediğimi yap demekle olmayacağını şimdi kızım bana öğretiyor.” (KKÇ, 153-154)

“Bedriye Hanım ellerini uzattı, Şermin’i yanına çağırdı, kızına sarılıp Seni hep destekleyeceğim. Düşüncelerine değer verip onları gerçekleştirmen için sana yardımcı olacağım, dedi.” (KKÇ, 160)

Matilda adlı eserde olağanüstü zekâyâ sahip olan Matilda, küçük yaşta okumayı öğrenerek kütüphaneye gitmekte, yaşının çok üstünde kitaplar okumaktadır. Ancak anne ve babası kızlarını sevmeyen, ilgisiz bir tutum sergilemektedir. Anne ve babası Matilda’nın baş belası olduğunu düşünerek, onun düşüncelerine karşı çıkmakta ve kendi isteklerini ön planda tutan bir tavır takınmaktadırlar.

“Babanla böyle konuşma cesaretini nereden buluyorsun? Şimdi o düşük çeneni tut da hepimiz televizyon programını sakın sakın izleyebilelim.” (M, 29)

“Kes sesini! diye bağırdı baba. O iğrenç ağzını açma, yeter, tamam mı?” (M, 39)

“Lafın arasına girme, dedi baba.” (M, 55)

“Dönmüyoruz, dedi baba. Şimdi defol git! İşim başımdan aşkın!” (M, 246)

Sol Ayağım isimli yapıtta Christy’nin ailesi destekleyicidir ve demokratik bir tutum sergilemektedir. Bilhassa anne, çocuğuna inanıp onu devamlı olarak desteklemiş, elinden geleni yapmıştır.

“Annem beş yıl önce olduğu gibi, o zaman orda yanımdaydı, bana kesintisiz destek sağlayarak hâlâ yanımdaydı.” (SA, 48)

Türkü Çocuk isimli yapıtta Barış’ın ailesi destekleyici/demokratik tutum içerisinde çocuklarına yaklaşmaktadır.

“Peki, dedi babası. Buradaki sözleri yeni defterime geçirdim. Bu eski defter sende kalabilir. İstersen arada bir karıştırırsın.” (TÇ, 21)

“Babaannenin Tütün yanıyor, çığlıkları yükselince Zeynep de çağrıldı yardıma. Bunu duyunca Barış yine ‘Beni de kaldırın’ diye tutturdu. Mademki istiyor deyip Barış’a da seslendiler.” (TÇ, 51)

“Ben de bizim giysilerden seçerim. Büyüklere de bir şeyler götürürüz, dedi. Babası da çok olumlu buldu Barış’ın bu düşüncesini. Aferin benim akıllı oğluma! dedi.” (TÇ, 68)

“Çok büyük bir iş başardınız, diye çocukları kutlayıp teker teker öpünce Eşe’nin ağlaması bile geçti. Evet, bileziği yoktu artık ama büyük bir başarıya ortak olmanın sevinci vardı.” (TÇ, 100)

Yankılı Kayalar isimli yapıtta anneyle babanın yaşamını sürdürdüğü dönemde anne baba, çocuklarına demokratik/destekleyici tutum ile yaklaşmıştır. Çocukları ile beraber oturup okunan eseri dinlemeleri ve eser ile alakalı yorumlar yapmaları bunu destekler niteliktedir.

“Anamın beni büyük insan gibi görmesi, sözüme değer verip teselli olması hoşuma gitmişti.” (YK, 16)

Eserin sonraki bölümlerinde çocuklara sahip çıkıp onları evlat alan Selim Bey ile eşi de çocuklara demokratik/destekleyici tutum ile yaklaşmıştır.

“Bir gün durumumu öğrenmek için okuluma gitmiş olan babam, akşam yemekte benimle gurur duyduğunu, öğretmenlerimin ve arkadaşlarımin beni çok sevdiklerini, örnek bir öğrenci olarak gösterildiğimi söyledi. Annem de çok iyi evlat olduğumu söyleyerek bu sevincimi daha da artırdı. (YK, 109)

Yasemen isimli yapıtta Yasemen’in babası koruyucu/kollayıcı tutum benimserken annesi ise ilgisiz ve otoriter/baskıcı tutumun özelliklerini yansıtmaktadır. Yasemen’in annesi ekonomik sorunlardan ve eşiyle tartışmalarından dolayı kızıyla ilgilenmemekte, kızına kötü davranmakta ve kızını bırakıp ailesinin yanına gitmek istemektedir.

“Fatma öfkeyle çarptı Yasemen’e.

—Çekil başımdan...

Yasemen yere düştü. Başı beton döşemeye çarptı. Çığlık çığlığa ağlamaya başladı.” (Y, 10)

“Yine gözleri dolmuştu Ömer’in. Yasemen’in küçücük elini avucunun içine alıp sevgiyle sıkı. Birlikte yürümeye başladılar. El kadar çocuğu aç bıraktığı için kendinden nefret etti.” (Y, 14)

“Babama telgraf çektim. Çocuğunu al götür. Ben babamla Akhisar’a gideceğim.” (Y, 22)

“Fatma, sinirli hareketlerle yerinden kalktı. Yasemen’i kolundan tutup divana yatırdı. Yasemen itiraz edecek oldu. Annesi karşı çıktı.” (Y, 25)

“Ben senden hiçbir hizmet beklemiyorum. Kazandığımı da getiririm eve. Yeter ki Yasemen huzurlu olsun.” (Y, 28)

*“Ömer, Yasemen’i bulmadan bir yere gitmek istemiyordu.
—Çalışamam. Elim ayağım işlemez oldu. Aklımda Yasemen’den başka hiçbir şey yok.” (Y, 56)*

Zıkkımın Kökü isimli yapıtta ebeveynler, demokratik/destekleyici tutum ve ilgisiz tutumun özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde çocukların küçükken seyyar satıcılık yapması, Muzo’nun ekonomik sıkıntılara rağmen okumak istemesi ve yaşadıkları, her ne olursa olsun ailenin birbirlerine yardımcı olması aktarılmıştır.

“Ana sen sevdin mi bu evi? Dedim. ‘Ben sevmişim bir şey değil, siz sevin oğlum’ dedi.” (ZK, 127)

“Oğlum sen dayanamazsın, dedi.” (ZK, 162)

“Ben onları rezilliğe öylesine alıştırdım ki hiçbir şey olmaz, bırak gitsin, biraz daha rezillik idmanı yapmış olur, fena mı?” (ZK, 162)

“Oğlum, burada gözümün önünde dutsan bi iş dedi.” (ZK, 295)

İncelenmiş olan eserlerde görüldüğü gibi ebeveyn tavırlarının hemen hemen tümü, seçilmiş olan kitaplarda bulunmaktadır. Bu sayede çocuk okuyuculara, anne-babalarının pozitif ve negatif tutumlarını karşılaştırma imkânı verilmiştir. İncelenmiş olan eserlerde demokratik/destekleyici ve ilgisiz tutuma öteki anne baba tutumlarına göre daha fazla yer verilmiştir. Tutarsız aile tutumunun örneği yoktur.

Ebeveynlerin tutumları, çocukların hayatına yön vererek davranışlarını şekillendirmektedir. Ebeveynlerin sevgiye dayalı sağlıklı iletişim kurması iletişim yönünden de önemli bir durumdur. Pozitif tutuma sahip olan ebeveynlerin çocukları;

eserlerde başarılı, sosyal ve mutlu olarak verilirken çocuklarına negatif tutum ile yaklaşan ailelerin çocukları aksi, kavgacı, ie dönük ve başarısız olarak aktarılmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada, toplumun önemli bir kurumu olan aile, ortaokul öğrencileri için yazılmış eserlerde aile tipleri, aile içi ilişkiler (çatışmalar), anne-baba tutumları başlıklarıyla incelenmiştir. Ulaşılan bulgulardan aşağıda verilen sonuçlara varılmıştır.

Çalışmanın sonunda incelenmiş olan çocuk kitaplarında aile tiplerinin pek çoğunda parçalanmış aile, geniş aile, çekirdek aile örneklerinin bulunduğu belirlenmiştir. Eserlerde, parçalanmış aile ve çekirdek ailelerin daha çok bulunması sosyal yapıdaki değişimin bu kitaplara da yansıtılması açısından oldukça önemlidir.

Toplumun geleneksel yapısı; ekonomik, toplumsal, politik vb. sebeplerden kaynaklı olarak şehirlere göç etmiş, böylece toplumda kritik değişimler ortaya çıkmıştır. Geniş aileler, zaman içinde çekirdek aileye dönüşmüş ve kadınların çalışma yaşamına girmesi ile çalışan anne profili ortaya çıkmıştır. “Dedem Bir Kiraz Ağacı, Domates Saçlı Kız, Hadi Ama Baba!, Karne Oyunu, Türkü Çocuk” adlı kitaplarda verilen anne karakteri bu durumla örtüşmektedir.

Tezel Şahin ve Cevher Kalburan (2007); araştırmalarında aile yapısını incelemiş, şehirde ve kırsalda genel olarak çekirdek ailelerin bulunduğunu saptamıştır. Bu durum da modernleşmenin getirmiş olduğu bir sonuçtur. İncelenmiş olan yapıtların yalnızca ikisinde geniş aileye yer verilmiştir, daha çok çekirdek ailenin bulunması görüşleri desteklemektedir.

Araştırmanın sonucunda, incelenmiş olan çocuk kitaplarında çekirdek ailenin ardından en çok parçalanmış aileye yer verildiği görülmektedir. Dikeçligil (1995)’e göre parçalanmış/eksik aile, boşanmış eşlerden biriyle çocuklardan oluşabilir ve evlilik bağına sahip olmayan çiftlerle çocuklarının teşkil ettiği aileler birer parçalanmış ailedir. “Annemin Gölgesi, Balıkçının Kızı, Çizgili Pijamalı Çocuk, Domates Saçlı Kız, İyiler ve Kötüler, Yankılı Kayalar, Zıkkımın Kökü” isimli eserler ölüm, boşanma, terk etme gibi sebepler ile parçalanmıştır. Söz konusu aile yapısındaki çocukların fikir ve duyguları, bunlardan etkilenmiş ve sorunlar ile mücadele etme çabaları da aktarılmıştır. Yusufoglu ve Kızmaz’a (2016) göre bugünün toplumlarında bilhassa çocuklarla ilgili olarak birçok sorun, parçalanmış ailelerden kaynaklanmaktadır. Parçalanmış ailenin pek çok soruna neden olması da elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir. Gökçe’ye (1976)

göre annenin veya babanın eksikliği aileyi ortadan kaldırmaktadır ve sevgi, birlik beraberlik vb. hislerin de oluşmasını önlemektedir.

İncelenmiş olan eserlerde aile içi çatışmalarla aile tutumlarının pek çok örneği mevcuttur. Eserlerde daha çok demokratik/destekleyici tutum ve ilgisiz tutuma yer verilmiştir. Ardından, otoriter tutum gelmektedir. Demokratik/destekleyici tutum sergileyen anne babaların çocukları ile iletişimlerinin daha pozitif olduğu, otoriter/baskıcı tutum sergileyen ailelerin çocuklarının ilişkilerde çatışma yaşadığı, mutsuz ve içe kapanık olduğu saptanmıştır. Durmuş'un (2006) da ifade ettiği üzere demokratik/destekleyici tutum sergileyen ailelerin desteklemek suretiyle çocuklarını önemsemesi pozitif kişiliğin oluşması açısından önemlidir. İyiler ve Kötüler isimli eserde Ali karakteriyle Yankılı Kayalar isimli eserde Mehmet'in ailelerinin yaklaşımlarının da etkisi ile gelmiş oldukları konumlar bunu kanıtlamaktadır. Günalp'ın (2007) çalışmasında da anne ve baba tutumları incelenmiş ve incelenen dört tutum içerisinde demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları ile özgüven gelişimi arasındaki ilişki yüksek seviyede çıkmıştır. Baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz tutum ile özgüven gelişimi arasında ise negatif korelasyon sonucuna ulaşılmıştır.

Özyürek'in (2004) gerçekleştirdiği çalışmada anne baba tutumlarının yaşanan bölgeye göre değişiklik gösterdiği ifade edilmiştir. Kırsal bölgedeki ebeveynlerin çocuklarına daha koruyucu ve baskıcı tutumla yaklaştıkları görülürken kentlerdeki ebeveynlerin daha çok demokratik tutum sergiledikleri ifade edilmektedir. İncelenen eserlerdeki aile tutumları incelendiğinde ise bu sonuçlarla örtüşmediği görülmektedir. İyiler ve Kötüler, Türkü Çocuk, Yankılı Kayalar, Zıkkımın Kökü başlıklı kitaplarda aileler kırsal bölgelerde yaşamasına rağmen demokratik tutumun özelliklerini yansıtmaktadır.

Kaymak Özmen, (2004) ebeveynlerin çocuklara tepkide bulunurken negatif olmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Negatif duygularla davranışlar, çocukların iletişim becerilerinde sorunlara yol açarken özgüven eksikliği oluşturabilmektedir. Anne babalar; destekleyici bir tutum ile çocuklarına yaklaştıklarında çocukların iletişim becerisi ve özgüvenleri artacak, mutlu ve başarılı olabileceklerdir. Şahin ve Aral da (2012) çocuğun şahsiyetinin gelişebilmesi, kendini ifade edebilmesi ve demokratik bir

biçimde kararlar alabilmesi için çocuğa söz hakkı verilmesinin önemli olduğunu ifade ederek ailelerin bu hususta bilinçlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yapılmış olan araştırmanın sonucunda ailedeki ilişkiler analiz edildiğinde en çok ebeveynler ve çocuklar arasında gerçekleşen çatışmaların bulunduğu anlaşılmıştır. Yavuzer'e (2007) göre çatışma, kişilerin birbirlerinin gereksinimlerini karşılıklı olarak engellemek veya birbirlerine cephe almak halinde belli hususlarda uyuşmadıklarında kişiler arasındaki uyuşmazlıklar, karşıtlıklar, anlaşmazlıklar ve kavgalar şeklinde ortaya çıkar. Namazcı'nın (2020) çalışmasında incelenmiş olan eserlerde 2000 yılına kadar olan eserlerde ebeveynlerle çocuklar arasında çatışmanın yaşanmadığı görülmüştür, aileler daha ziyade pozitif ilişkiler kurmuştur. Bu çerçevede araştırmaların sonuçları birbirleriyle tam olarak örtüşmemektedir. Kırkinciöğlu (1999), aile ve ailedeki iletişimin kişiliğin gelişmesinde oldukça önemli bir rolünün bulunduğunu belirtmektedir. Çocuğa değer veren, çocuğu önemseyen ve karşılıksız seven, çocuğa saygı çerçevesinde yaklaşan ailelerin çocuklarının sağlıklı bir kişilik geliştirdikleri ifade edilmektedir.

Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak bireyin sosyalleşmesinde kitaplar çok önemli gereçlerdir. Birey içinde bulunduğu ailenin haricinde farklı aile yapılarıyla, ilişkileriyle ve tutumlarıyla okumuş olduğu kitaplar sayesinde karşılaşmaktadır, bu da kişinin yaşama hazırlanıp yeni deneyimler kazanmasını sağlamaktadır.

Çalışma sonuçlarından yola çıkarak şu öneriler sunulabilir:

- Çocuklara yönelik kitap yazarlar daha seçici ve özenli olmalıdır. İncelenmiş olan yapıtlarda ailede şiddet içeren cümleler yer almaktadır. Yazarlar bu konuda daha dikkatli olmalı ve bu konudaki kurgularını, seslenecekleri yaş gruplarını dikkate alarak oluşturmalarıdır.

- Çocuklara yönelik kitap yazarlar; ailelerden söz ederken realiteden uzak durmamalıdır ve bunları çocuğa göre vermelidir. Bu çerçevede yazarlar, çocuk yazını prensiplerini iyi bilmeli ve kurgularını buna göre oluşturmalarıdır. Bu da çocukların kahramanlarla özdeşleşmesini kolaylaştıracak ve anlatılanlardan hareketle deneyim kurmalarını sağlayacaktır.

- Çocuk yazınında ailenin önemine vurguda bulunan kitapların sayısının az olması gözden kaçmamıştır. Yazarların dikkatleri aileye daha fazla çekmesi, ailenin önemini anlatan kitapların yazılması önemli bir adım olacaktır.

- Boşanma, ölüm, evlat edinme vb. soyut konuları işleyen kitapların küçük yaş gruplarına aktarılırken somutlaştırılıp resimli bir biçimde verilmesi gerekir. Aynı zamanda ailedeki kimi önemli problemlerin ortaya konduğu eserlerin bir kısmında belli bir yaş önerisi olabilir.

- Ailenin ele alındığı, farklı türde metinler (roman, öykü, hatıra vb.) yazılmalıdır. Bu da yazınınımızın zenginleşmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (1990). *Türk aile yapısı ve Kızılcahamam aile yapısı üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Adalı, O. (1990). *Bildirici metinlerin okunması, yaratıcı toplum yolunda çağdaş eğitim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Aktaş, E. (2016). Çağdaş çocuk edebiyatı yapıtlarında model olarak sunulan çocuk ve ebeveyn tipleri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 67, 77-100.
- Alver, K. (2005). Çocuk edebiyatı. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. 104-105, 403-405.
- Selen A. & Tarhan S. (2018). Büyükanneden toruna: yaşam boyu öğrenme sürecinde değer ve beceri aktarımı, *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, c.2. s. 1: 26-42.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, M. (2016) *Nur İçözü'nün eserlerinde çocuksu duyarlılık, aile kurumu ve informal eğitim durumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- Aydın, S. (2021) *Çocuk edebiyatı ve "Louisa May Alcott'un 'Küçük Kadınlar' adlı eserinde değer olarak 'aile' kavramı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kars.
- Athar Hacı Yahya (2021) Özelcilik ve çoğulculuk arasında: çok kültürlü bir aracı olarak çocuk edebiyatı. *Sosyal Kimlikler*, 27:6, 660-681, DOI: [10.1080/13504630.2021.1915758](https://doi.org/10.1080/13504630.2021.1915758)
- Bahadıroğlu, Y. (2017). *Osmanlı'da çocuk eğitimi*. 1. bs. Ankara: Hayat Yayınları.
- Can, S. (2011). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okulöncesi eğitimden yararlanma düzeyleri ile anne-babalarının koruyucu tutumları arasındaki ilişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 115-130. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/musbed/issue/23549/250879> adresinden alınmıştır.
- Çağatay, T. (1990) *Modern aile ve sosyal problemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Demirel Ş., Çeçen A. M., Seven, S., Tozlu N. & Uludağ E. M. (2011). Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dikeçligil, B. (1995). Türk toplumunun aile tipleri. *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi*, C:11, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını-yazın eğitiminde atılan ilk adım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Dursunoğlu, H. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ömer Yılar & Lokman Turan (Ed.). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Emiroğlu, S. (2012), *Türkçe sözlükteki akrabalık adlarının tasnifi*, Turkish Studies, 7/4, 1691- 1710.

- Erdentuğ, S. A. (1980). Çeşitli insan topluluklarında aile tipleri. *Antropoloji*, (12), 0-0. DOI: 10.1501/antro_0000000185
- Eröz, M. (1991). *Türk ailesi: aile yazıları 1*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi. 8(1-2).
- Göksel, A. (2019). *Çağdaş çocuk kitaplarında aile büyüklerinin sunuluş biçimleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gül, E. (2016). Anne babanın sorumlulukları. 4.bs. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi* (Aksaray ili örneği). Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Güzelyurt, T. & Özkan, Ö. (2018). Ailede yaşanan değişimler: çocuk kitaplarına yönelik bir inceleme. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-19. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ceded/issue/39023/457282> adresinden alınmıştır.
- Horstman H. K., Schrod P. Warner B. Koerner A. Maliski R. Hays A. & Colaner C. W. (2018). Aile iletişim kalıplarının kavramsal ve ampirik sınırlarını genişletmek: Genişletilmiş Uyumluluk Yönelim Ölçeğinin geliştirilmesi ve doğrulanması, İletişim Monografı, 85:2, 157180, DOI: [10.1080/03637751.2018.1428354](https://doi.org/10.1080/03637751.2018.1428354)
- İşyar, N. (2007). *1970-2005 yılları arasında yazılan sosyal içerikli çocuk romanlarımızda aile*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk milli kültürü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Karakuş Aktan, E. N., (2023). *Türk çocuk edebiyatında aile kavramı*. 10. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (pp.286-292). Kazan, Russia.
- Kaya, A., Bozaslan, H. & Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 208-225. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/zgefd/issue/47947/606639> adresinden alınmıştır.
- Kaya, A. İ. & Erkmén, Z. (2017). Aytül Akal'ın eserlerinde aile içi çatışma üzerine bir inceleme. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(10), 621-633.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9. 193-204. <https://doi.org/10.17120/omuifd.20359>.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. c. 37. s. 2: 27-39.
- Kırkıncıoğlu, M. (1999). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Kongar, E. (2011), 21. yüzyılda Türkiye, 2000'li yıllarda Türkiye'nin toplumsal yapısı, 44.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Koşkunlu, Y. (2008). *Muzaffer İzgü'nün "Anneannemin Akıl Almaz Maceraları" serisindeki "aile" kavramının çocuk gelişimi açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Kurt, A. (2013). *Dünden bugüne Türk ailesi, Türkiye'nin toplumsal yapısı*, Bursa: Dora Yayınları.
- Landt, SM (2006). Çok kültürlü edebiyat ve genç ergenler: Bir fırsat kaleydoskopu. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 49, 690–697.
- Louie, (2006). Çok kültürlü edebiyat öğretimi için yol gösterici ilkeler. *Okuma Öğretmeni*, 59, 438–448.
- Meriç, A. (2017). *Anne-baba-çocuk iletişimi ile okul öncesi çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Namazcı, M. & Arıcı, A. F. (2020). Türkiye’de üç kuşakta değişen aile: çocuk kitapları örneği. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(2), 375-395. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkegitimdergisi/issue/55125/796586> adresinden alınmıştır.
- Namazcı, M. (2020). *Türk çocuk edebiyatı eserlerinde üç kuşakta değişen aile*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Oğuzkan, A. F. (2000). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı* (6.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okuyan, H. Y., Gedikoğlu, Y. G. & Karagül, S. (2012). Çocuk edebiyatı yapıtlarında aile kavramı. *İlköğretim Online*, 11(2), 395-407. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8589/106742> adresinden alınmıştır. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 193-204.
- Ozankaya, Ö. (1979). *Toplum bilimine giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Özguven. İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını).
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Qin Zhang (2007). Çin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde aile iletişim modelleri ve çatışma tarzları. *Communication Quarterly*, 55, 1, 113-128, DOI: [10.1080/01463370600998681](https://doi.org/10.1080/01463370600998681)
- Semerci, N. & Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-146.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2019). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Shvedovskaya A. & Archakova T. (2015). Styles of parent-child interactions in families with preschool-age children. *Psychology in Russia: State of the Art*, Cilt: 8(2), 36-51.
- Stegmaier, N. K. (1974). Teaching interpersonal communication through children’s literature. *elementary english*, 51(7), 927–931. <http://www.jstor.org/stable/41388420>
- Şahin, A. B., Çelik, B., Karadağ, M., Yeşilkır, N., vd. (2022). 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında aile ve ebeveyn temsilleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(4), 1557-1572. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1027055>

- Şahin, S. & Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3) , 55-66. DOI: 10.1501/Asbd_00000000029
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.
- TDK (2009). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezel Şahin, F. & Cevher Kalburan, F. N. (2007). Türk toplumunda aile çocuk ilişkilerine genel bir bakış. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38*. ICANAS, (pp.775-790). Ankara.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü çocuk ve yeniden toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro.
- Üçok, A. (2014). *Ailede anne baba çocuk iletişimi üzerine sosyolojik bir değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yakar, Y. M., & Yılmaz, H. D., (2019). Çocuk kitaplarında yaşlı karakterler. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, vol.11, no.1, 165-183.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Journal of Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Ayhan, H., Dodurgalı, A., & Ekşi, H. (2011). *Yaygın Anne Baba Tutumları*. H. Yavuzer içinde, *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları* (s. 13-39). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2007). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz Dursun, Y. (2022). *Çocuk edebiyatı eserlerinde aile kurumu (Sevim Ak ve Üzeyir Gündüz örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2012). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yusufoğlu, Ö. & Kızmaz, Z. (2016). Parçalanmış ailelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Elazığ örneği. *Social Sciences*, 11(1), 27-40. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsasocial/issue/20122/213752> adresinden alınmıştır.
- Zivtci, F. (2007). Çocuk kitaplarında kahramanın yeri ve önemi. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler*, (04-06 Ekim 2006). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Araştırma Kapsamında İncelemeye Konu Olan Çocuk Kitapları

- Adalı, Bilgin. 2019. **Kaledibi Sokağı**. İstanbul: Fom Kitap.
- Ak, Behiç. 2023. **Bebek Annem**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, Sevim. 2021. **Domates Saçlı Kız**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Akal, Aytül. 2020. **Kızım, Ben Çocukken...** İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Balpınar, Özgür. 2022. **Göğü Yere İndirelim**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boyne, Johne. 2022. **Çizgili Pijamalı Çocuk**. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Boyunağa, Ahmet Yılmaz. 2005. **Yankılı Kayalar**. İstanbul: Genç Timaş.
- Brown, Christy. 2005. **Sol Ayağım**. İstanbul: Nokta Kitap.
- Canat, Hasan Nail. 2022. **Yasemen**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Carnavas, Peter. 2023. **Fil**. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Cemali, Zeynep. 2023. **Ballı Çörek Kafeteryası**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Clements, Andrew. 2023. **Karne Oyunu**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Dahl, Roald. 2023. **Matilda**. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Demir, Hasan. 2004. **İyiler ve Kötüler**. Ankara: Meneviş Yayınları.
- Hepçilingirler, Feyza. 2023. **Türkü Çocuk**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- İşler, Doğan. 2022. **Annemin Gölgesi**. İstanbul: Genç Timaş.
- İzgü, Muzafer. 2017. **Zıkkımın Kökü**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Jacques, Paulo /Gündüz, Üzeyir. 2009. **Balıkçının Kızı**. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Nanetti, Angela. 2023. **Dedem Bir Kiraz Ağacı**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Nöstlinger, Christine. 2020. **Hadi Ama Baba!**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Sayman, Arslan. 2022. **Kirazlı Köşk'ün Çocukları**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Vasconcelos, Jose Mauro de. 2017. **Delifışek**. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Sinem KUZU KARADAĞ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Türkçe Eğitimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Kuzu Karadağ, S. (2023). Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Aile Üzerine Bir Araştırma: Aile Tipleri, Aile İçi İletişim ve Tutumlar. Çocuk Edebiyat Ve Dil Eğitimi Dergisi, 6(2), 122-145. https://doi.org/10.47935/ceded.1345620	